

Årsrapport 2019

Årsregnskapene skal endelig godkjennes i foretaksmøte juni 2020

Dato: 02.03.2020
U.off: Skriv inn lovhjemmel
Sikkerhetsklass: Åpen, fra 1. april 2020
Dok.nr: 19/220-4
Rev.nr: Skriv her
Godkjent av: Trude Sundset

Sign: _____

Trude Sundset

Innhold

1	LEDERS BERETNING	3
2	INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG HOVEDTALL	5
3	ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER.....	7
3.1	FOND FOR CO ₂ -HÅNDBTERING.....	8
3.1.1	CLIMIT-DEMO	8
3.1.2	MODIFIKASJONER OG VIDEREUTVIKLING AV TCM.....	13
3.2	TEKNOLOGISENTER MONGSTAD (TCM)	14
3.2.1	Status TCM delmål.....	15
3.2.2	TCM ASSETS AS.....	16
3.3	FULLSKALA CO ₂ -HÅNDBTERING.....	17
3.3.1	Forprosjektering av fullskala CO ₂ -fangst, transport og lagring	18
3.3.2	Gevinstrealisering.....	18
3.3.3	Forhandlinger om rammer for investering og drift av et fullskalaprojekt.....	21
3.3.4	Gassnovas hovedleveranser fra forprosjektfasen og forberedelse av underlag for investeringsbeslutning	22
3.3.5	Forberede utbyggings- og driftsfasen for fullskala CO ₂ -håndteringsprosjektene.....	23
3.4	EFFEKTIV DRIFT.....	24
4	BUDSJETT OG REGNSKAP	25
5	STYRING OG KONTROLL AV VIRKSOMHETEN	26
6	VURDERING AV FRAMTIDSUTSIKTER	27
7	ÅRSBERETNING OG ÅRSREGNSKAP	30
7.1	STYRETS ÅRSBERETNING GASSNOVA	30
7.2	ÅRSREGNSKAP GASSNOVA	36
7.3	REVISJONSBERETNING GASSNOVA	49
8	ÅRSREGNSKAP TCM ASSETS AS	52
8.1	ÅRSREGNSKAP TCM ASSETS AS	52
8.2	REVISJONSBERETNING TCM ASSETS AS.....	60
9	ÅRSREGNSKAP FOND FOR CO ₂ -HÅNDBTERING	62
9.1	LEDELSESKOMMENTARER 2019.....	62
9.2	ÅRSREGNSKAP FOND FOR CO ₂ -HÅNDBTERING	63
9.3	REVISJONSBERETNING FOND FOR CO ₂ -HÅNDBTERING	68

1 LEDERS BERETNING

Gjennom hele 2019 har Gassnova opplevd at stadig flere ser på CO₂-fangst og -lagring (CCS) som et helt nødvendig klimatiltak for å nå Parisavtalens målsettinger. I Norge registrerer vi en bred CCS-mobilisering hos ulike interesseorganisasjoner, næringsvirksomheter og politiske partier. Vi ser også et stort CCS-engasjement hos yngre mennesker.

I september ble det holdt en europeisk CCS-konferanse i Oslo, med over 400 deltakere fra mer enn 20 land i EU – i tillegg til Canada, USA og Japan. Under konferansen signerte Equinor avtaler med syv europeiske selskap for mulig lagring av CO₂ på norsk sokkel. Gassnovas rolle under arrangementet var både som rådgiver for Olje- og energidepartementet (OED), og som støtte under gjennomføringen. Oppslutningen om konferansen ble betegnet som en suksess, og vitner om økt anerkjennelse av CO₂-håndtering som sentralt klimatiltak – både i Norge, EU og verden for øvrig.

Et annet bevis på det voksende CCS-engasjementet internasjonalt, er undertegnelsen av et tillegg til London-traktaten i oktober. Dette gjør det lovlig å frakte CO₂ for lagringsformål over landegrensene, og er en milepæl for blant annet Northern Lights-prosjektet – der Equinor, Shell og Total planlegger en CO₂-lagringsinfrastruktur for interessenter fra hele Europa.

I år har Gassnovas medarbeidere holdt mer enn 60 foredrag i inn- og utland. Sammen med den stadig økende medieoppmerksomheten på CCS og formidling via våre egne kommunikasjonsflater – når Gassnova ut til et bredt publikum, nasjonalt og internasjonalt. Dette støtter opp om oppdraget Gassnova har fått fra OED; å fremme teknologiutvikling og kompetanseoppbygging for kostnadseffektive og framtidrettede løsninger for CO₂-håndtering.

For å få enda større kraft i dette arbeidet har Gassnova startet en bredt anlagt strategiprosess. Vi har ferdigstilt vårt strategiske fundament, som er en sentral del av Gassnovas fremtidige strategi. Dette fundamentet har alle våre ansatte bidratt til å utvikle – og skal hjelpe oss med å prioritere riktig fremover, både på kort og lang sikt.

CLIMIT har en viktig rolle i oppdraget vårt fra OED. CLIMIT gir økonomisk støtte til utvikling og demonstrasjon av teknologier for CO₂-håndtering, i tråd med oppdragsbrev og CLIMIT programplan. De 100 prosjektene i CLIMIT-Demos portefølje som var aktive i 2019, hadde en total budsjetttramme på over 1 milliard kroner. I prosjektene er det 165 tekniske og finansielle partnere fra 14 land.

CLIMIT Summit ble gjennomført i Oslo i februar, og fikk gode tilbakemeldinger. Arrangementet samlet mer enn 270 internasjonale eksperter innen CO₂-fangst, transport og lagring.

Teknologisenteret på Mongstad (TCM) har gjennom året fortsatt å tilby unik infrastruktur og kompetanse. TCM tiltrekker CCS-aktører fra hele verden som ønsker å videreutvikle sine teknologier. I 2019 ferdigstilte selskapet Fluor sin testing på TCM, og et felleseuropeisk forskningsprosjekt ACT, startet sin testing. Det er forhandlet flere nye avtaler for de kommende årene. Et nytt testområde er også under utvikling hos TCM på Mongstad.

I 2019 har TCM videreutviklet seg som et globalt kompetansesenter for CO₂-fangstteknologi. Dessuten vektlegger senteret i økende grad aktiviteter knyttet til kunnskapsspredning. Parallelt arbeider TCM både med ny eierstruktur og fornyet ESA-notifisering forut for 2020.

Fullskalaprojektet for CCS har hatt stort fokus i Gassnova gjennom hele året, foran Stortingets planlagte behandling høsten 2020. Vi har bidratt med faglige innspill til Regjeringens

beslutningsunderlag, som ferdigstilles av OED. Rapportene fra forprosjekteringsstudiene hos Fortum Oslo Varme og Norcem er sentrale, og Gassnova har evaluert og rangert prosjektene etter mandatet fra OED. I tillegg har vi utarbeidet en rapport som beskriver de ulike helkjedealternativene, med tilhørende kostnader. DNV GL har høsten 2019 ferdigstilt en oppdatert samfunnsøkonomisk analyse etter innspill fra Gassnova og Olje- og energidepartementet. Gassnova koordinerer videre arbeidet med gevinstrealiseringen som er en tiltaksplan for å sikre at staten oppnår sine mål hvis fullskalaprojektet gjennomføres.

Ved utgangen av 2019 går transport- og lagringsprosjektet til Northern Lights som planlagt. Boring av en kombinert undersøkelses- og injeksjonsbrønn pågår. Resultatene herfra vil være avgjørende for om Stortingets fullskalabeslutning kan fattes høsten 2020.

Etter betydelig innsats og engasjement fra våre medarbeidere og samarbeidspartnerne Fortum Oslo Varme, Norcem, Equinor, Shell og Total, går fullskalaprojektet i Gassnova etter planen ved utgangen av 2019.

Nå står vi på terskelen til det viktigste og mest spennende året for CCS noensinne. Foran 2020 er det betydelig klimaengasjement og økende aksept for CCS som klimatiltak – både i norsk og europeisk sammenheng.

2 INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG HOVEDTALL

Gassnova SF ble etablert som statsforetak i 2007 med foretaksmøtet som virksomhetens øverste myndighet. TCM Assets AS ble etablert som et heleid datterselskap av Gassnova SF i 2017. TCM Assets AS eier og leier ut testanleggene på Mongstad. Gassnova SF hører inn under Olje- og energidepartementet.

Foretaket er lokalisert i Porsgrunn. Gassnova skal ivareta statens interesser knyttet til fangst, transport og geologisk lagring av CO₂. Et hovedmål for foretakets arbeid er å fremme teknologiutvikling og kompetanseoppbygging, for kostnadseffektive og framtidsrettede løsninger for CO₂-håndtering.

Gassnova har en oppdragsorientert organisering med hovedfokus på gjennomføring av oppgavene knyttet til CLIMIT-programmet, TCM-engasjementsoppfølging og fullskala CO₂-håndtering. Videre har foretaket en avdeling for kommunikasjon, et strategiprojekt, samt en stabsavdeling.

Foretaket hadde 40 ansatte, inkludert en midlertidig ansatt per desember 2019. Ledergruppen bestod ved utgangen av 2019 av syv personer:

- Trude Sundset, Administrerende direktør
- Tove Dahl Mustad, Leder Fullskala
- Elisabeth Klerck Nilssen, Leder Strategi
- Ingrid Sørum Melaaen, Leder CLIMIT
- Rune Gutteberg Hansen, Leder Kommunikasjon
- Roy Vardheim, Leder TCM Eieroppfølging TCM/Styreleder TCM
- Ingveig Slettebø, Leder Stab

Som statsforetak er Gassnova regnskapspliktig etter regnskapsloven. Kapittel 7 omhandler årsregnskapet for foretaket inkludert konsernregnskap. Kapittel 8 omhandler årsregnskapet for TCM Assets AS. Regnskapet er avlagt i tråd med god regnskapsskikk.

I tillegg til administrasjonstilskuddet som bevilges fra OED, har foretaket inntekter knyttet til salg av tjenester til TCM. Det er nærmere redegjort for dette i årsregnskapet.

I tabellen under gis en presentasjon av utvalgte nøkkeltall (beløp i NOK):

	2019	2018
1. Årsverk (årsnitt)	40,1	40,4
2. Samlet tildeling	598 877 000	465 669 000
Post 50, Fond for CO₂-håndtering ¹⁾	94 500 000	90 000 000
CLIMIT-Demo	94 500 000	90 000 000
Videreutvikling av TCM DA	-	-
Post 70, Gassnova SF (inkludert mva)	128 750 000	142 127 000
Administrasjonstilskudd	106 000 000	106 127 000
Administrativ oppf. fullskala CO ₂ -håndtering	22 750 000	36 000 000
Post 71, Forskningstjenester, TCM DA ²⁾	199 553 394	193 000 000
Post 72, Fullskala CO₂-håndtering ³⁾	375 627 000	233 542 000
3. Utnyttelsesgrad	N/A	N/A
4. Administrasjonstilskudd (ekskl. mva)	84 800 000	84 901 600
5. Lønnsandel av administrasjonstilskuddet	59,7 %	59,3 %
6. Lønnsutgifter per årsverk	1 262 676	1 246 257
7. Konsulentandel av adm.tilskudd	10,8 %	6,8 %

1) For post 50 henvises til eget årsregnskap, se kap 8.

2) Post 71 Kjøp av forskningstjenester TCM DA blir rapportert direkte i statsregnskapet og fremkommer ikke i årsrapporten til Gassnova

3) Post 72 gjelder bevilgning til fangst-, transport- og lageraktørene.

Det er gitt separat redegjørelse for kostnader knyttet til TCM-engasjementsoppfølging og Fullskala CO₂-håndtering i kapittel 4 i årsrapporten.

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

Bildene over er fra Norsk-europeisk konferanse om CCS i Oslo 5. september 2019

3.1 FOND FOR CO₂-HÅNDBTERING

Formålet til Fond for CO₂-håndtering er å være en forutsigbar og langsiktig finansieringskilde for utvikling og demonstrasjon av teknologi for CO₂-håndtering. Fond for CO₂-håndtering hører inn under Olje- og energidepartementet. Gassnova SF er ansvarlig for forvaltningen av midlene. Fondets inntekter består av overføringer fra statsbudsjettet. Fondets kapital skal benyttes til tiltak som samsvarer med fondets formål, innenfor de føringer som departementet fastsetter i oppdragsbrev og regelverk for tilskudd. Fondet har i 2019 vært rettet mot CLIMIT-Demo samt modifikasjoner og videreutvikling av TCM.

3.1.1 CLIMIT-DEMO

CLIMIT-programmet er en offentlig tilskuddsordning for aktører som ønsker å gjennomføre prosjekter innenfor forskning, utvikling og demonstrasjon av teknologi for CO₂-håndtering. Programmet administreres i et samarbeid mellom Gassnova og Norges forskningsråd, og har et felles programstyre. Programmet består av to underprogrammer; CLIMIT-FoU som administreres av Norges forskningsråd, og CLIMIT-Demo som administreres av Gassnova.

Gassnova leder et felles sekretariat for CLIMIT bestående av personell fra Gassnova og Norges forskningsråd. Det fremmes søknader for beslutning i programstyret til CLIMIT i fellesskap. Det var fem ordinære programstyremøter og to ekstraordinære programstyremøter i 2019.

Programstyret bestod ved utgangen av 2019 av følgende medlemmer:

- Arvid Nøttvedt, NORCE - Leder
- Eva Halland, Oljedirektoratet - Nestleder
- Eystein Leren, Yara - Medlem
- Hanne Lerche Raadal, Østfoldforskning - Medlem
- Hildegunn Blindheim, Norsk Olje og Gass - Medlem
- Kaare Helle, DNV GL - Medlem
- Lars Petter Maltby, Eyde-klyngen - Medlem
- Marianne Ryghaug, NTNU - Medlem
- Marie Bysveen, SINTEF - Medlem
- Sveinung Hagen, Equinor - Medlem
- Espen Bernhard Kjærgård, OED - Observatør

Prosjektstøtten fra CLIMIT-Demo skal gi økonomisk støtte til utvikling og demonstrasjon av teknologier for CO₂-håndtering som bidrar til:

- Utvikling av kunnskap, kompetanse, teknologi og løsninger som kan gi viktige bidrag til kostnadsreduksjoner, og bred internasjonal utbredelse av CO₂-håndtering.
- Utnyttelse av nasjonale fortrinn og utvikling av ny teknologi og tjenestekonsepser, med kommersielt og internasjonalt potensial.

Målene over er fastsatt av OED i Oppdragsbrevet til Gassnova for 2019, og har vært førende for sekretariatets arbeid og dialog med søkere til CLIMIT-Demo.

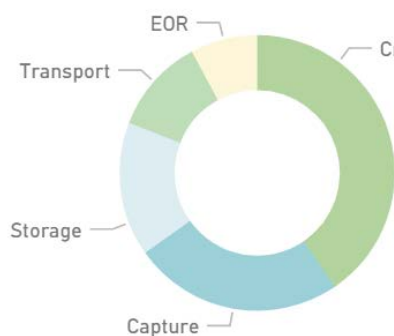
Flere av CLIMIT-Demos prosjekter har startet med oppskalering av prosjekter med lav teknisk modenhet tidligere støttet fra CLIMIT FoU. Andre har startet basert på innspill fra sluttbrukere og teknologileverandører. Nedenfor blir de konkrete styringsparametrene knyttet til oppdragene i OED's oppdragsbrev presentert. I CLIMITs årsmelding blir et representativt utvalg av prosjektporteføljen presentert for å vise hvordan de støtter opp under målene i oppdragsbrevet. Dette omhandler kvalifisering av nye løsninger eller teknologikomponenter, kompetanseutvikling i teknologiske og industrielle miljøer, kommersialisering og internasjonal spredning av løsninger og kompetanse – samt kostnadsforbedringer og/eller forbedringer i kjeden.

2019 startet med 72 aktive prosjekter med en samlet støtte på 420 mill. kroner i porteføljen. I løpet av året ble det gitt støtte på 103 mill. kroner til 28 nye prosjekter hvorav 100 mill. kroner går til 13 større prosjekter. 43 prosjekter ble avsluttet i løpet av året. Dette resulterer i at CLIMIT starter 2020 med 57 prosjekter i porteføljen, med et samlet bevilget støttebeløp på 380 mill. kroner. Tildelt prosjektstøtte i 2019 var høyere enn årlig bevilgning, og det nødvendige tillegget for å gi støtte til alle prosjektene som det er vedtatt å gi støtte til, ble finansiert gjennom tidligere års ubenyttede midler. I tillegg ble 16 mill. kroner tilbakeført som ubenyttede midler fra avsluttede prosjekter til fondet. Netto akkumulerte ubenyttede midler i fondet er nå redusert fra 100 mill. kroner i 2016 til 30 mill. kroner i 2020, før tilføring av bevilgning på 80 mill. kroner for 2020.

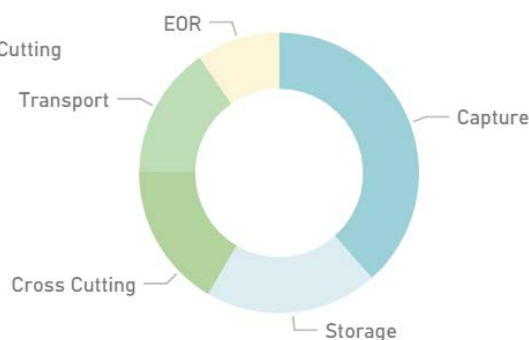
De 100 aktive prosjektene i porteføljen i 2019, hadde en total budsjettramme på mer enn 1060 mill. kroner, der CLIMIT har gitt i overkant av 520 mill. kroner i støtte gjennom flere år. I disse prosjektene er det 165 tekniske og finansielle partnere fra 14 land. Figuren under viser fordeling av de aktive prosjektene i ulike kategorier i antall og i støttebeløp per 31. desember 2019.

Andel prosjekter pr område

Vist som antall prosjekter

Vist som tildelt støtte

CLIMIT har i 2019 gitt støtte til fremtidige fangstteknologier med fokus på kostnadsreduksjoner innenfor post- og precombustion, samt utvikling av nye industrielle produksjonsprosesser med integrert CO₂-fangst. Innenfor CO₂-lager har det vært en periode med utvikling av monitoreringsteknologier og simuleringsverktøy. I sommer støttet CLIMIT for første gang datainnsamling i en letebrønn som vil gi kunnskap om geologiegenskapene til et CO₂-lager i Nordsjøen. Transportprosjektene er litt mindre profilerte, men er viktige for å sikre best mulige løsninger for prosjektene, etter det første fullskalaprojektet.

Flere industriklynger og enkeltstående prosessanlegg har fått støtte til tekniske, økonomiske mulighetsstudier for å utvikle egne felles løsninger for fangst, transport og mellomlagring.

Klyngeprosjektene er integrert i «Cross Cutting» (se figur over) sammen med prosjekter med teknologiløsninger knyttet til hydrogen, hele verdikjeden, standardisering og kunnskapsdeling.

OED har i Oppdragsbrevet gitt Gassnova i oppdrag å følge opp følgende:

1. I samarbeid med Norges forskningsråd, gjennom CLIMIT-programmet, følge opp Norges deltakelse i ERA-NET Cofund ACT

ACT (Accelerating CCS Technologies) som er koordinert av Norges forskningsråd, er et internasjonalt samarbeid mellom støtteordninger som støtter utvikling av CCUS-teknologier. I dag deltar støtteordninger fra 14 land i Europa, i tillegg til USA og Canada.

CLIMIT er Norges representant i ACT. ACT har hatt to prosjektutlysninger, og det pågår åtte prosjekter med oppstart 2017, og 12 prosjekter som startet opp i 2019. Disse prosjektene mottar tilsammen støtte på 67 mill. Euro fra medlemslandene og EU (kun ACT Fase 1).

CLIMIT-Demo støtter fem store prosjekter i ACT med tilsammen ca. 55. mill. kroner. Resultatet så langt fra de to prosjektene med norsk deltagelse i ACT Fase 1, er etter halvgått løp:

- ALIGN – Ved å koble sammen klynger fra forskjellige land lages det et grunnlag for hvordan CO₂-håndtering kan oppskaleres til fullskalaprojekter. Den norske klyngen er sentrert rundt Grenland. Prosjektet tester solventer på TCM.
- ELEGANCY – Prosjektet etablerer et solid grunnlag for fremtidige verdikjeder basert på hydrogenproduksjon fra naturgass kombinert med CO₂-håndtering.

Prosjektene i ACT Fase 2 er i oppstartsfasen, og CLIMIT-Demo støtter tre prosjekter som hovedsakelig skal utvikle følgende fagfelt:

- DIGIMON – Monitorering av CO₂-plume, brønnintegritet, takbergarter og tidlig varsling
- LAUNCH – CO₂-fangst ved absorpsjon og redusert amindegradering
- SENSE – Teknologier for overvåkning av CO₂-lagre

CLIMIT deltar i møter hver 14. dag i ACT-konsortiet, og leder av CLIMIT er representant i ACTs besluttsende organ (Policy Board) sammen med representant fra Norges forskningsråd.

2. I samarbeid med Norges forskningsråd, gjennom CLIMIT-programmet, støtte opp under samarbeidsavtalen mellom OED og US Department of Energy om forskning og utvikling

CLIMIT-Demo og US Department of Energy (DOE) har samfinansiert åtte prosjekter siden 2013, hovedsakelig knyttet til CO₂-fangst. Noen eksempler på dette er Research Triangle Institute (RTI), Air Products og ION Engineering. Disse har fra 2013 til 2019 samarbeidet med norske partnere innenfor utvikling av nye lovende solventer og membraner, samt utvikling av online analyseteknologi for reduksjon av energiforbruket i fangstprosessen. Stanford Research Institute (SRI) og SINTEF startet i 2019 et samarbeid om videreutvikling av energibesparende fangstteknologi, kalt «Mixed Salt Technology». Innenfor monitorering i 2019 har Illinois State Geological Survey (ISGS), med de norske partnerne NORSAR og SINTEF, startet opp andre fase av samarbeidet rundt mikroseismisitet ved byen Decatur i Illinois.

USA ble med i ACT i 2018. Dette har åpnet for nye samarbeidsprosjekter mellom Norge, USA og andre ACT-medlemsland. USA er partner i alle tre prosjektene som CLIMIT-Demo støtter i ACT Fase 2 (ref. oppdrag 1).

3. Løpende kartlegge behov og ta nødvendige initiativer knyttet til utviklingen av teknologier for CO₂-håndtering

CLIMIT Summit ble arrangert i mars 2019 med rekorddeltagelse på 270 personer, og stor internasjonal deltagelse. Her var det fokus på utviklingen av CCS tilknyttede industrielle kilder, samt å vise resultater fra CLIMIT sin brede portefølje langs hele CCS-kjeden.

Nytt datasett fra Sleipner i 2019 la grunnlaget for CLIMIT-Demos støtte til uttesting av simuleringsmodeller for historietilpasning av CO₂-plumen på Sleipner. Målet med ordningen var å sette fokus på og å øke tillit til simuleringsmodeller ved å teste dem på injeksjonskapasitet, samlet lagringskapasitet og spredning av en CO₂-plum.

CLIMIT, i samarbeid med Patentstyret, har i 2019 igangsatt arbeid for å kartlegge utviklingen innenfor patentering av CO₂-fangst teknologi for å gi oss en styrket forståelse og oversikt over teknologiutviklingen. En «Patent Landscaping»-rapport forventes ferdigstilt innen sommeren 2020. Senere planlegges et tilsvarende arbeid innen CO₂-transport- og lagring.

Å delta i internasjonale fora som IEA GHG, Mission Innovation, Zero Emissions Platform (ZEP), CO₂ Geonet og Era Net ACT (ref. oppdrag 1) er viktig. I sommer fulgte CLIMIT opp videreføring av Mission Innovation CCUS Challenge under en workshop i Trondheim. CLIMIT følger opp EU-kommisjonens utvikling av Innovation Fund gjennom ZEP, og har gitt innspill gjennom deltakelse på workshop i regi av ZEP og OED høsten 2019. Gassnova bidrar med å arrangere en workshop i regi av Carbon Sequestration Leadership Forum (CSLF), med tema «CO₂ hubs and clusters» i første kvartal 2020, for å utveksle læring og få målrettet internasjonal utvikling rundt klynger.

4. I samarbeid med Norges forskningsråd, gjennom CLIMIT-programmet, støtte opp om bruk av ECCSEL

ECCSEL ERIC er en felleseuropeisk laboratorieinfrastruktur for CO₂-håndtering. I den norske delen av ECCSEL er det laboratorier for ulike former for fangstteknologier, rigger for testing av transportegenskaper, og rigger knyttet til lagre. Høsten 2019 ble monitoreringslaboratoriet i Svelvik åpnet. CLIMIT-Demo har støttet et monitoreringsprosjekt her. Vi har også i flere år støttet et prosjekt (DeFACTO) med Equinor, SINTEF Energi og Total, som bygger en strømningsloop for CO₂ i Trondheim. Dette vil være klar til å kjøre forsøk i mars 2020. CLIMIT-Demo støtter også pågående prosjekt (BIGH2) med SINTEF, Equinor, NTNU og Siemens – som har forsøk i ECCSELS testtrigger. Dette gir underlag for utvikling av Siemens gassturbiner for forbrenning av hydrogenrike drivstoff. ACT-prosjektet ALIGN (ref. oppdrag 1) har også brukt ECCSELS laboratorium på Tiller, og degraderingsrigg på NTNU.

5. I samarbeid med Norges forskningsråd vurdere og synliggjøre hvordan nye og eksisterende CLIMIT-prosjekter kan bidra til raskere utvikling og anvendelse av CO₂-håndteringsteknologier

Innenfor transport er det flere pågående prosjekter som fokuserer på HMS-risikoreduksjon og økt driftsregularitet, noe som er viktig for raskere utvikling og anvendelse av CO₂-teknologi. Northern Lights-partnerne og CLIMIT-Demo støtter Institutt for energiteknikk sitt prosjekt. Dette kartlegger urenheter som kan være årsak til korrosjon i rør, som igjen kan føre til CO₂-lekkasje. CLIMIT-Demo støtter også Equinors prosjekt (CO2FACT). Dette utvikler simuleringsverktøy for å beregne hvilke termodynamiske betingelser som skal til for å danne fast CO₂, som igjen kan forårsake store driftsproblemer. DNV GL har utviklet metodikk for å unngå løpende brudd i CO₂-rørledninger. Dette er et arbeid som også støttes av CLIMIT-Demo.

Innenfor fangst er det særlig 3C-prosjektet som legges merke til og har mottatt priser internasjonalt i 2019. Compact Carbon Capture AS (3C), sammen med Equinor og SINTEF, videreutvikler og kommersialiserer en kompakt modulbasert fangstteknologi, med minimum 75 prosent redusert størrelse og 50% reduksjon i investeringskostnader – sammenlignet med konvensjonell teknologi. CLIMIT-Demo støtter også en annen helt ny type fangstteknologi som utvikles av Fjell Technology Group, SINTEF og NTNU. Denne «Moving Bed Carbonate Looping»-teknologien skal integreres med et gasskraftverk, og har potensial til betydelige kostnads- og effektivitetsforbedringer, sammenlignet med tradisjonell aminteknologi.

CLIMIT støtter også prosjekter der prosessindustrien ser på CO₂-fangst som en del av produksjonsprosessen fremfor ettermontering av fangstanlegg. Hensikten er å redusere kostnadene for CO₂-fangst ved at utslippet vil være tilnærmet ren CO₂. Hydro Aluminium ser på en ny aluminiumprosess og Norcem ser på elektrifisering av klinkerproduksjonen. Dette er teknologier som har lav teknisk modenhet.

Det har blitt større fokus rundt teknologi som produserer hydrogen fra naturgass med CCS. CLIMIT gir tilskudd til flere innovative teknologier, der norske aktører utvikler teknologi i samarbeid med industripartnere. Hydrogen Mem-Tech AS pilottester palladium membranteknologi på Equinors anlegg på Tjeldbergodden. Coorstek Membrane Science AS med flere internasjonale partnere, startet et prosjekt i 2019, der keramiske membraner og elektrokjemi gir reformering i ett termo-elektrokjemisk prosessstrinn. Prosessen gir komprimert hydrogen og trykksatt CO₂ direkte. Prototech AS med partnere, utvikler et konsept med brenselceller med høy virkningsgrad for bruk offshore og i oversjøisk skipsfart.

6. Vurdere hvordan CLIMIT-programmet kan bidra til gevinstrealisering av fullskalaprojektet, herunder følge opp konkrete tiltak i gevinstrealiseringsplanen til fullskalaprojektet

Siden 2006 har CLIMIT-Demo gitt 1210 mill. kroner i støtte til 376 prosjekter. Omtrent 20 prosent av disse midlene er benyttet til utvikling av teknologi, som vi i dag ser igjen som Aker Solutions fangstteknologi. Denne er valgt til løsningen for fullskala CO₂-fangstanlegg ved Norcem. I disse dager avsluttes et prosjekt der Norcem sammen med Aker Solutions og Norsk Energi, kvalifiserer teknologi for varmegjenvinning. Dette for å utnytte overskuddsvarme fra et produksjonsanlegg til å dekke energibehovet i desorberer i et CO₂-fangstanlegg. Resultater fra prosjektet er leveranse til Norcems fullskalakonsept. I slutten av 2019 avsluttet SINTEF Industri i samarbeid med TCM, ROAD, Engie, Uniper og TNO, prosjektet «Aerosolve». Prosjektet har økt kunnskapen betydelig omkring dannelsesmekanismer av aerosoler, og monitoreringsmetoder for aerosolutslipp fra solventbasert fangstteknologi. Resultater fra prosjektet er presentert for Fortum Oslo Varme og Norcem.

CLIMIT støtter nå flere prosjekter for å se på muligheter for lagring av CO₂ fra fangstprosjekter som kan komme etter fullskalaprojektet.

I Norge gjøres teknisk-økonomiske mulighetsstudier i forhold til anvendelse av CCS i flere prosessindustriklynger, bestående av industri med norske og utenlandske eiere. De som har kommet lengst er Eyde-klyngen, Øra-klyngen og CO₂-hub Nordland. På Esso Norges oljeraffineri ved Slagentangen er det nylig startet innledende arbeid med analyse av CO₂-fangst på hovedutslippspunktet basert på åpen aminteknologi. Dette for å etablere en benchmark for CO₂-fangst ved dette raffineriet.

Ved Preemraff Lysekil samarbeider svenske PREEM med Aker, Equinor og Chalmers om å demonstrere CO₂-fangst ved hydrogenproduksjonsenheten i raffineriet. Her vil Aker Solutions mobile testrigg benyttes. Denne demonstrasjonen vil være et utgangspunkt for implementering av fullskala CCS ved raffineriet, gjennom å evaluere fullskala CO₂-fangst fra de største utslippskildene.

I «Cutting Cost of CO₂ Capture in Process Industry», utarbeider 11 norske og svenske partnere fra industri og forskning, en kostnadseffektiv karbonfangststrategi for fremtidige CCS-systemer. Dette er for ulike industrier med sikte på utnyttelse av spillvarme, mer effektiv bruk av biomasse, ulike fangstteknologier og optimalisering – samt endringer i markedsforhold. Et spesielt fokus i dette prosjektet har vært partiell CO₂-fangst, som har vært studert innenfor industriell produksjon av stål, papirmasse, sement og silisium. I et tilsvarende norsk/svensk samarbeidsprosjekt skal det estimeres kostnader for ulike tiltak som industrien kan gjennomføre for å redusere sitt karbonfotavtrykk. I hovedsak for CCS, men også økt bruk av biomasse, elektrisitet og hydrogen.

I høst har CLIMIT-Demo støttet datainnsamling fra Gladsheim letebrønn i Smeaheia for å verifisere og bekrefte kvaliteten på CO₂-lagerforholdene. Målingene viser at området kan være en mulig back-up eller oppskalering-løsning for Northern Lights-prosjektet.

7. Understøtte planlegging av ny ESA-notifisering av CLIMIT Demo programmet

Ny ESA-notifisering i 2020 skal gjennomføres med ordinær notifikasjonsprosess. Prosessen forventes å ta om lag fire måneder basert på at man skal forlenge gjeldende opplegg og gjenbruke mye av tidligere notifikasjon. ESA har foreslått at vi venter med å sende inn en prenotifikasjon for forlengelse av CLIMIT-Demo til OED vet om retningslinjene forlenges til 2022 eller 2023.

3.1.2 MODIFIKASJONER OG VIDEREUTVIKLING AV TCM

I tillegg til finansiering av CLIMIT-Demo, har Fond for CO₂-håndtering vært rettet mot å finansiere modifikasjoner og videreutvikling av TCM, slik dette besluttes av selskapsmøte i TCM (se kapittel 3.2.).

Strategien for TCM peker både på behovet for å oppgradere eksisterende infrastruktur og for å utvikle anlegget til å teste nye og fremtidige teknologier. I 2019 har fokuset primært vært rettet mot nyere teknologier.

Det er i 2019 utbetalt 19,6 mill. kroner fra Fond for CO₂-håndtering til videreutvikling av TCM. Oppfølging av andre økonomiske forhold relatert til driften av teknologisenteret blir nærmere omtalt i pkt. 3.2.2.

3.2 TEKNOLOGISENTER MONGSTAD (TCM)

Formålet med teknologisenteret er å utvikle kunnskap og bidra til teknologiske løsninger for CO₂-fangst som kan redusere kostnader. Senteret skal også redusere teknisk, miljømessig og økonomisk risiko. Anlegget ved TCM er designet for å kunne teste, verifisere og demonstrere ulike CO₂-fangstteknologier i industriell skala, og er et av verdens største testanlegg for CO₂-fangst.

Eierskapet til anlegget og driften av teknologisenteret er skilt i to selskap – henholdsvis TCM Assets AS og Teknologisenter Mongstad DA (TCM). Driftsselskapet, TCM, er organisert som et selskap med delt ansvar (DA). Selskapsmøte er selskapets øverste styrende organ. Gassnova forvalter statens andel på 77,5 prosent. I tillegg har Equinor ASA (Equinor), A/S Norske Shell (Shell) og Total E&P Norge AS (Total) en eierandel på 7,5 prosent hver. Det ble avholdt totalt fem selskapsmøter i 2019.

Ernst Petter Axelsen leder virksomheten ved TCM.

Ved utgangen av 2019 besto selskapsmøte i TCM av følgende personer:

· Roy Vardheim	Leder	Gassnova
· Ingveig Slettebø	Varamedlem	Gassnova
· Stig Harald Soligard	Medlem	Equinor
· Torbjørg Klara Fossum	Varamedlem	Equinor
· Christiaan van der Eijk	Medlem	Shell
· Kristina Wittmeyer	Varamedlem	Shell
· Jeremy Cutler	Medlem	Total
· Hanne Herikstad	Varamedlem	Total

3.2.1 Status TCM delmål

OED har i Oppdragsbrevet til Gassnova for 2019 beskrevet oppdrag og oppstilt delmål med tilhørende styringsparametere. I det nedenstående redegjøres for gjennomført arbeid i 2019.

- 1. Legge til rette for at statens deltakelse i teknologisenteret kan nyttiggjøres best mulig blant annet gjennom kunnskapsspredning og teknologiutbredelse, slik at kostnader og risiko ved fullskala CO₂-fangst kan reduseres.*

I tillegg til løpende testkampanjer, fokuserer TCM i økende grad aktiviteten rundt kunnskapsspredning, og er i dag et globalt kompetansesenter for CO₂-fangstteknologi.

TCM har i 2019 hatt økt fokus på å dele opparbeidet kompetanse på fangstteknologi med flere eksterne miljøer. Det er etablert en egen aktivitet med vekt på å utvikle denne rådgivningstjenesten.

TCM har støttet Fortum Oslo Varme (FOV) i forbindelse med gjennomføringen av kjøringene på pilotanlegget for fangstteknologi på FOV. Det er etablert en samarbeidsavtale med DNV GL, og som underleverandør til DNV GL har TCM bidratt i teknologikvalifiseringen på Norcem Heidelberg Cement.

I forbindelse med prosjektet «Clean Gas» til Oil and Gas Climate Initiative–Climate Investments (OGCI-CI), har TCM også bidratt med rådgivning på en designpakke for CO₂-fangst fra gasskraftverk.

Den åpne vitenskapelige kampanjen MEA 5 ble avsluttet i februar, og resultatene fra de siste MEA-kampanjene blir nå publisert i fem publikasjoner, som skal presenteres på konferansen GHGT-15 i Abu Dhabi i 2020.

I 2019 er det kjørt en lengre kampanje med det amerikanske teknologiselskapet Fluor. Kampanjen er utført med betydelig støtte fra det amerikanske energidepartementet (DOE), og har blitt kjørt i amineranlegget fra januar til juni.

Tilbakemeldingene fra Fluor er udelt positive, og det er avholdt en workshop på TCM for å dele erfaringene og resultatene med samtlige eiere av TCM. Fluor har også med bakgrunn i TCM-kampanjen fått tildelt to studiekontrakter av DOE til nye fullskala CCS-anlegg i USA.

Den åpne vitenskapelige kampanjen ALIGN-CCUS ble kjørt i siste halvdel av 2019, og fortsetter inn i 2020. Dette er en EU-støttet kampanje med et stort antall eksterne partnere. Dette er den første kampanjen med solventen «Caesar 1», som nå erstatter «MEA» som standard referanse-solvent. De foreløpige resultatene viser at «Caesar 1» både har betydelig lavere spesifikt energiforbruk og bedre resultater på degenering, enn MEA.

- 2. Legge til rette for en langsiktig og god utnyttelse av anleggene og den etablerte infrastrukturen.*

Det har ikke vært vesentlige HMS-avvik eller brudd på utslippstillatelser på TCM i 2019. TCM har i 2019 også fokusert på utvikling av nye og fremvoksende teknologier for CO₂-fangst.

Selskapsmøtet godkjente i juni 2019 en investering på 33 mill. kroner for å utvikle et ledig område på TCM til et nytt testområde. Arbeidet ble påbegynt høsten 2019 og følger foreløpig plan og budsjett.

De amerikanske selskapene Membrane Technology and Research Inc (MTR) og TDA Research Inc. har begge mottatt støtte fra DOE, og vil teste sine membranteknologier på det nye området i 2020.

Det føres også samtaler med selskapet SRI International for mulig testing av en ny «Mixed salt»-teknologi i anlegget for kjølt ammoniakk (CAP-anlegget). SRI har også fått bekreftet betydelig støtte fra DOE, men det er foreløpig uavklart om kampanjen kan gjennomføres innenfor TCMs økonomiske rammer. Det arbeides ved utgangen av desember fortsatt med å finne ytterligere ekstern finansiering for denne kampanjen.

3. Redusere statens kostnader i TCM gjennom nye eiere, annen finansiering eller effektivisering av driften.

I 2019 har TCM DA effektivisert driften og redusert kostnader. Driftskostnadene (OPEX) for 2019 kom godt under budsjett. Effektiviseringen fortsetter i 2020, med ytterligere budsjettreduksjoner. Det arbeides løpende med forsøk på å få et større økonomisk bidrag fra brukere av testanlegget.

Nåværende driftsperiode for TCM utløper i august 2020, og det er i 2019 ført samtaler mellom Gassnova og de industrielle eierne om en forlengelse. I 2019 er det oppnådd enighet om en ny partnerskapsavtale (PA), der de industrielle eierne øker sine respektive eierandeler fra 7,5 til 8,7 %. Forslaget til ny avtale løper til slutten av 2023.

Arbeidet med å skaffe flere industrielle eiere har blitt intensivert i 2019, og det er enighet om at alle industrielle eiere fortsatt skal ha like andeler. For første nye eier er det staten som skal redusere sine andeler. Det betyr at fordelingen av første nye eier i sin helhet vil tilfalle staten. Ytterligere en ny eier vil innebære nedsalg av eierandeler også fra de industrielle eierne. De industrielle eiernes andeler skal ikke under noen omstendigheter selges ned til under 7,5 prosent.

Det har i løpet av høsten vært engasjert ekstern støtte for å systematisere arbeidet med å fremskaffe nye eiere. I desember ble det innledet en prosess med et større internasjonalt industriselskap med sikte på deltagelse i TCM fra august 2020.

Det er i samarbeid med OED etablert en prosess med sikte på ESA-notifisering av TCM for ny driftsperiode og notifiseringsnotat er under arbeid. Målsettingen er å ha en ESA-godkjenning i god tid før oppstart av ny driftsperiode august 2020.

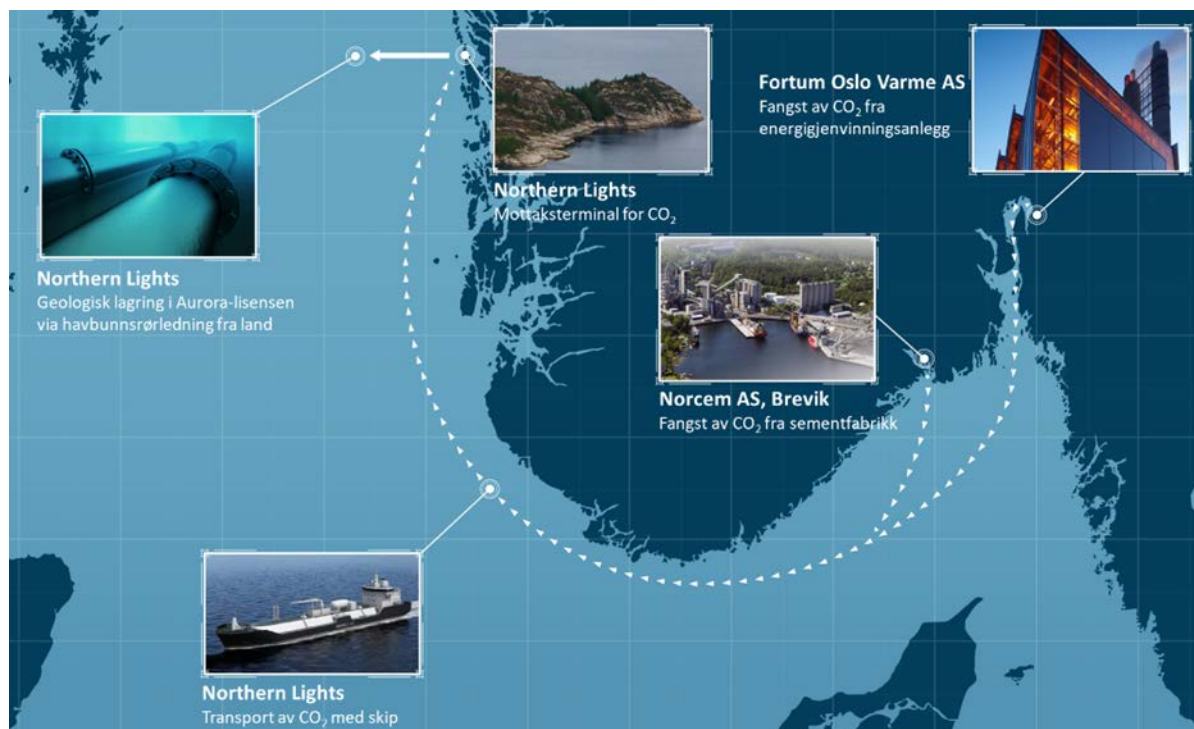
3.2.2 TCM ASSETS AS

TCM Assets AS er et datterselskap eid 100 prosent av Gassnova. Selskapet eier 100 prosent av anlegget og administrasjonsbygget på Mongstad.

Det er avtalt at staten dekker selskapets eiendomsskatt via direkte tilskudd. Øvrige inntekter i selskapet kommer fra utleie av TCM-anlegget til TCM DA.

3.3 FULLSKALA CO₂-HÅNDBTERING

Demonstrasjonsprosjektet for fullskala CO₂-håndtering omfatter fangst av CO₂ fra Norcems sementfabrikk i Brevik og/eller fra Fortum Oslo Varmes energigjennvinningsanlegg på Klemetsrud, skip for transport av flytende CO₂ og en mottaksterminal i Øygarden kommune – med en havbunnsrørledning til en brønn i Aurora-lisensen.

Norcem og Fortum Oslo Varme har gjennomført forprosjektering av fangst av CO₂ fra sine eksisterende anlegg. Et partnerskap mellom Equinor, Shell og Total (kalt Northern Lights) har vært ansvarlig for å gjennomføre forprosjektering av transport og lagring av CO₂. Gassnova har i «Mandat for videre planlegging og oppfølging av arbeidet med et demonstrasjonsprosjekt for CO₂-håndtering i Norge», fått i oppgave å følge opp industriaktørenes arbeid, håndtere grensesnitt og samordne aktiviteter knyttet til CCS-kjeden i konsept- og forprosjektfasen – samt koordinere gevinstrealiseringsarbeidet.

Gassnova skal arbeide med gevinstrealisering, og samordne aktørenes bidrag til måloppnåelsen i prosjektet. Gassnova skal videre støtte departementet i forhandlingene om rammer for investering og drift av fullskalaprojektet, herunder tilskuddsavtalene som fremforhandles mellom staten og Norcem, Fortum Oslo Varme og Northern Lights-partnerskapet. Disse tilskuddsavtalene legger viktige føringer og premisser for flere av Gassnovas leveranser i mandatet, og oppgaver definert i oppdragsbrevet for 2019. Blant annet knyttet til etablering av kostnadsestimater og fordelingen av roller og ansvar mellom staten og industriaktørene i bygge- og driftsfasen. Forhandlingene om avtalene var ikke ferdigstilt ved utgangen av 2019.

I det nedenstående redegjøres for gjennomført arbeid i 2019, med bakgrunn i Gassnovas oppgaver vedrørende fullskala CO₂-håndtering, som beskrevet i oppdragsbrevet.

3.3.1 Forprosjektering av fullskala CO₂-fangst, transport og lagring

OED har i oppdragsbrevet for 2019 gitt Gassnova i oppdrag å:

- *Påse at industriktørene gjennomfører forprosjektering av fangst, transport og lagring av CO₂ i tråd med inngåtte avtaler med Norcem og Fortum Oslo Varme, om forprosjektering av fangst, og med Equinor om transport og lagring*
- *Påse at transport- og lagerarbeidet blir samordnet med fangstaktørenes arbeid*
- *Sørge for at det blir etablert en endringslogg for prosjektet for fasen mellom konseptvalg, og fram til investeringsbeslutning*

Hensikten med forprosjekteringsfasen har vært å modne frem og dokumentere industriktørenes prosjekter – frem til Stortingets beslutning om bevilgning av statsstøtte, samt investeringsbeslutning hos de respektive industriselskapene. Hovedaktivitetene i forprosjekteringsfasen har omfattet videreutvikling av teknisk løsning fra konseptvalget, etablering av gjennomføringsstrategi for prosjektet og modning av kostnadsestimater. Forprosjektene hos Norcem og Fortum Oslo Varme ble avsluttet høsten 2019, mens Northern Lights vil avslutte sitt forprosjekt i februar 2020 etter boring av en verifikasjonsbrønn i Aurora-lisensen.

Aktørene har gjennomført forprosjekteringsstudier i tråd med inngåtte studieavtaler med Gassnova. Studieavtalene stiller krav til aktørenes leveranser, mens arbeidet er utført i henhold til aktørenes egne metoder og prosedyrer for prosjektutvikling, og i tråd med generell industriell praksis. Dette innebærer at aktørene selv har vært ansvarlige for å identifisere og utføre alt arbeid som er nødvendig, for å utvikle faglig fullverdige og kvalitetssikrede leveranser. Både kostnadsestimater og teknisk underlag har blitt utviklet for å møte kravene til modenhet for et Klasse 2-estimat, i forhold til AACE RP 18R-97 (i praksis om lag +/- 20 prosent usikkerhetsnivå for kostnadsestimater). Gassnova har fulgt opp aktørenes arbeid underveis og gjennomført månedlige oppfølgingsmøter, samt evaluert aktørenes leveranser etter gjennomført forprosjekteringsarbeid.

Aktørene har deltatt i videre modning og definisjon av grensesnittet mellom fangstanleggene og transport- og lageranlegget. Gassnova har vært ansvarlig for koordineringen av arbeidet i teknisk komite, og vurderer modenheten av grensesnittet etter gjennomført forprosjekterings som god.

Gassnova har i tråd med mandat fra OED utarbeidet en rapport som oppsummerer forprosjektfasen for CCS-kjeden med fangst, transport og lagring av CO₂. Denne rapporten er i stor grad en sammenstilling av informasjon fra forprosjektrapportene fra Fortum Oslo Varme (FOV), Norcem og Northern Lights. I tillegg omfatter rapporten informasjon fra Gassnovas oppfølging av aktørene og arbeid med grensesnitt og hel kjede i forprosjektfasen

Gassnova har etablert en endringslogg for endringer i forprosjektfasen. Denne er fylt ut av aktørene. Endringsloggen vil bli vedlikeholdt av Gassnova frem til Stortingets beslutning.

3.3.2 Gevinstrealisering

OED har i oppdragsbrevet for 2019 gitt Gassnova i oppdrag å:

- *Arbeide med gevinstrealisering for å oppnå nytteeffekter av tiltaket og samordne industriktørenes bidrag til måloppnåelsen i prosjektet, gjennom gevinstrealiseringsarbeidet.*

- *Gassnova skal identifisere aktører som kan dra nytte av erfaringene fra prosjektet. Videre skal Gassnova knytte kontakt mellom industriaktørene i prosjektet og potensielle etterfølgende prosjekter*
- *Gassnova skal sørge for at Equinor utarbeider langsiktige (10-20 år) planer for infrastrukturen – som planlegges etablert, i lys av statens mål med prosjektet*
- *Gassnova skal følge opp oppgavene foretaket blir tildelt i arbeidet departementet har for å undersøke finansieringsmuligheter fra andre kilder, som for eksempel EU*

Gassnovas første versjon av fullskalaprojektets gevinstrealiseringsplan fra juni 2017 ble oppdatert i desember 2018. Planen ble oppdatert og konkretisert i henhold til kvalitetssikrers tilbakemeldinger på arbeidet. I den oppdaterte versjonen av gevinstrealiseringsplanen er det blant annet definert 38 tiltak, som skal bidra til realisering av identifiserte gevinster i prosjektet. Hovedansvarlig og bidragsytere for gjennomføring av tiltakene er definert.

Gevinstrealiseringsplanen har tjent til å gi retning og koordinere aktivitetene mellom alle de involverte aktørene i fullskalaprojektet, samt vært utgangspunkt for Gassnovas oppfølging av industriaktørenes gevinstrealiseringsarbeid.

I 2019 har fokus vært å gjennomføre gevinstrealiseringstiltak og planlegge det videre gevinstrealiseringsarbeidet. Gassnova har et overordnet ansvar for å koordinere og få til et godt samarbeid mellom aktørene knyttet til gevinstrealiseringsaktivitetene. Som del av månedsrapporteringen har industriaktørene rapportert om til dels omfattende aktivitet knyttet til dette arbeidet i 2019. Videre ble det som del av forprosjektleveransen levert gevinstrealiseringsrapporter og -planer fra Fortum Oslo Varme og Norcem, samt erfaringsrapporter (Lessons Learned). Disse ble evaluert som en del av Gassnovas evaluering og rangering av fangstaktørene. Northern Lights har også levert en omfattende rapport til Gassnova om sitt bidrag til gevinstrealiseringsarbeidet.

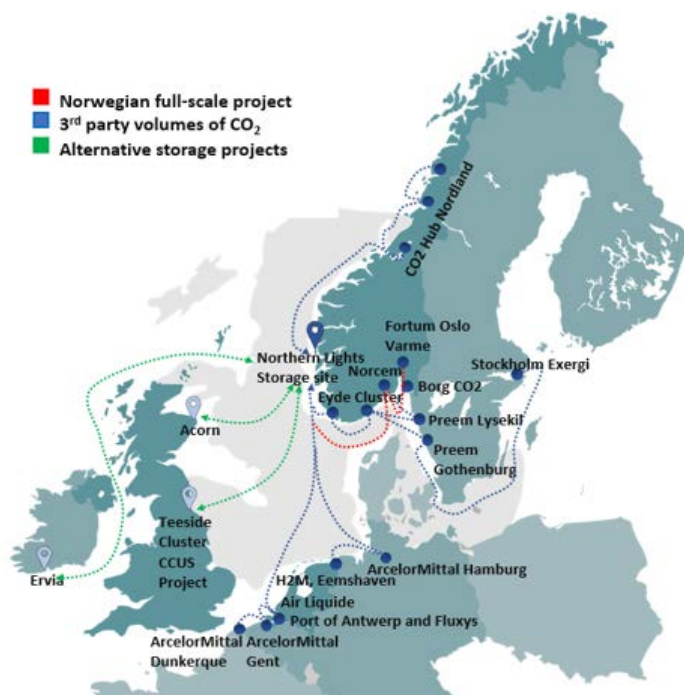
En-til-en-møter med interesserte aktører, foredrag på konferanser i Norge og internasjonalt, besøk på anleggene og annet kommunikasjonsarbeid – som for eksempel etablering nye nettsider – er utført av aktørene, OED og Gassnova.

I tråd med gevinstrealiseringsplanen har Gassnova også fått kartlagt CO₂-fotavtrykket til CO₂-håndteringskjeden, og bestilt en kostnadsreduksjonsanalyse av DNV GL. Analysen tar utgangspunkt i kostnadsbildet for prosjektet og peker fremover mot hvordan kostnadene for etterfølgende prosjekter kan utvikle seg. Mot slutten av 2019 har Gassnova fått utarbeidet en oppdatert samfunnsøkonomisk analyse av prosjektet fra DNV GL, etter innspill fra Gassnova og OED.

Både Fortum Oslo Varme og Norcem har i sine forprosjektstudier identifisert mulige etterfølgende prosjekter. I tillegg har begge aktørene hatt møter med potensielt etterfølgende prosjekter, og presentert prosjektet i ulike fora. Industriaktørene omtaler hvordan de vil overføre læring til etterfølgende prosjekter.

Northern Lights, som skal tilby CO₂-transport og lagring til etterfølgende prosjekter, har som en del av sitt arbeid identifisert stor interesse fra industriaktører i våre nærområder. Denne interessen har til dels blitt formalisert. Det har skjedd ved at Northern Lights sammen med industrielle partnere i Europa, søkt om en «Project of Common Interest» (PCI) status av EU. PCI-status gir adgang til å søke støtte til både studier og investeringer relatert til infrastrukturelementer fra «Connection Europe Facility» (CEF).

De industrielle partnerne i denne PCI-søknaden har identifisert initiale CO₂-volumer på mer enn 10 millioner tonn CO₂ per år, som kan være aktuelle startvolumer. Partnerne representerer dermed et

potensial for transport og lagring av en betydelig mengde CO₂, utover volumene i fullskalaprojektet. Av aktørene i denne søknaden finnes også flere prosjekter som har fått støtte fra CLIMIT-Demo.

Videre har Equinor på vegne av Northern Lights signert intensjonsavtaler med flere industrielle partnere, som potensielt vil kjøpe lagringstjenester fremover. Disse er delvis overlappende med PCI-partnerne. Intensjonsavtaler er inngått med følgende aktører:

- Air Liquide, Belgia
- ArcelorMittal, Luxembourg
- Ervia, Irland
- Fortum Group, Finland
- HeidelbergCement Group, Tyskland
- Preem, Sverige
- Stockholm Exergi, Sverige

Northern Lights overleverte «Plan for Long-term Use of the Northern Lights Infrastructure» (langsiktig plan for infrastrukturen) til Gassnova i november 2019. I denne planen legger Northern Lights til grunn fire fremtidige scenarier for den potensielle videre ekspansjonen av lagringsinfrastrukturen, til henholdsvis 1,5, 5, 20 og 100 millioner tonn CO₂ per år. Som beskrevet over arbeider Northern Lights aktivt med å identifisere og avklare interesse for industrielle prosjekter i Europa, i tråd med disse scenariene.

Parallelt med modning av etterfølgende prosjekter må myndighetene i land hvor CCS skal tas i bruk legge til rette for CCS, gjennom blant annet hensiktsmessige reguleringer og bilaterale avtaler. Gassnova har samarbeidet tett med Equinor og tatt hovedansvaret for å opprette myndighetsdialoger på riktig nivå. Gassnova har i samarbeid med OED, partene i prosjektet og TCM,

arrangert studieturer for to delegasjoner med svenske myndighetsaktører, og en delegasjon med danske myndighetsaktører i 2019.

Et viktig gjennombrudd for CO₂-transport over landegrensener kom da en rekke land ble enige om å tillate eksport av CO₂ for lagringsformål, under den såkalte "Londonprotokollen". Vedtaket vil kunne føre til raskere utvikling av CCS som klimateknologi. Forslaget ble fremmet av Nederland og Norge i august, og Storbritannia sluttet seg til i oktober. Under partsmøtet fikk forslaget bred støtte. Denne aktiviteten har vært en del av tiltakene i gevinstrealiseringsplanen med Olje- og Energidepartementet, som ansvarlig.

Gassnova har gitt innspill til hvordan Innovasjonsfondet kan innrettes best mulig for å legge til rette for nye innovasjonsprosjekter innen CO₂-håndtering. Som del av Northern Lights arbeid med gevinstrealisering, er det også jobbet mye med å identifisere finansieringsordningen – og gjøre innretningen av Innovasjonsfondet hensiktsmessig. Som del av gevinstrealiseringsarbeidet har Gassnova videre utarbeidet en kommunikasjonsplan knyttet til fullskalaprojektet ovenfor interessenter i EU og europeiske land.

Økt kjennskap til CO₂-håndtering som potensielt klimatiltak vil kunne øke muligheter for fremtidige finansieringsordninger i EU. Kommunikasjonsplanen har blitt diskutert med de øvrige aktørene i prosjektet, og har tjent til å koordinere kommunikasjonsarbeidet og gi grunnlag for et godt samarbeid.

3.3.3 Forhandlinger om rammer for investering og drift av et fullskalaprojekt

OED har i oppdragsbrevet for 2019 gitt Gassnova i oppdrag å:

- *Støtte departementet i forhandlingene om rammer for investering og drift av et fullskalaprojekt*

Gassnova har støttet Olje- og energidepartementet i arbeidet med forhandlingene om rammer for investering og drift av fullskalaprojektet. Gassnova har i denne sammenheng deltatt sammen med OED i en rekke forhandlingsmøter med industriaktørene, samt bistått i forbindelse med utarbeidelse av utkast til støtteavtalene for fangst. Gassnova har i 2019 også utarbeidet utkast til vedlegg til støtteavtalene:

- Vedlegg A – Beskrivelse av fangstanlegget og arbeidet
- Vedlegg C - Tidsplan og frister
- Vedlegg D – Administrative bestemmelser

I tillegg har Gassnova koordinert aktørenes arbeid helt frem til et ferdig utkast av et vedlegg til avtalen, som omhandler «Prinsipper for drift av CO₂ Helkjede» (vedlegg H). Gassnova har i denne forbindelse fasilitert møter mellom industriaktørene. Det ble oppnådd enighet om et utkast til prinsippene. Videre arbeid med vedleggene vil inngå som en del av forhandlingene mellom OED og aktørene.

FOV og Norcem leverte inn sine tilbud på offentlig støtte til bygging og drift av fangstanlegg for CO₂ til staten i begynnelsen av desember 2019. Arbeidet med å håndtere disse tilbudene vil fortsette i første halvdel av 2020.

3.3.4 Gassnovas hovedleveranser fra forprosjektfasen og forberedelse av underlag for investeringsbeslutning

OED har i oppdragsbrevet for 2019 gitt Gassnova i oppdrag å:

- *Ved gjennomført forprosjekt levere hovedleveranser i samsvar med mandat, jf. vedlegg 3*
- *Forberede underlag for investeringsbeslutning for fullskala CO₂-håndteringsprosjektet*

«Mandat for videre planlegging og oppfølging av arbeidet med demonstrasjonsprosjektet for CO₂-håndtering i Norge» inneholder flere leveranser fra Gassnova, som vil inngå i underlaget til Stortingets beslutning om tilskudd til realisering av prosjektet. I tillegg har Gassnova mottatt en oppdragsbeskrivelse, der OED ber Gassnova gjennomføre en oppdatert samfunnsøkonomisk analyse, hvor også en kostnadsreduksjonsanalyse fra DNV GL inngår. Den samfunnsøkonomiske analysen som ble utført av DNV GL med innspill fra Gassnova og OED ble ferdigstilt i januar 2020. Gassnova skal utarbeide en ny versjon av gevinstrealiseringsplanen med frist 15. februar 2020.

Industriaktørenes sluttrapportering til Gassnova representerer avslutningen av konsept- og forprosjekteringsstudiene som ble igangsatt våren 2017. Norcem og FOV ferdigstilte sine forprosjekteringsrapporter 31. oktober 2019.

De to første delrapporteringene fra Northern Lights arbeid i forprosjektfasen for transport og lagring, ble oversendt Gassnova i november og desember 2019. Endelig sluttleveranse fra Equinor vil foreligge etter at resultatene fra boring av verifikasjonsbrønn foreligger våren 2020.

Gassnova har gjennomført en evaluering, basert på Norcem og FOV sine sluttleveranser. Evalueringsprosessen har omfattet en teknisk evaluering, en oppstilling og vurdering av estimerte kostnader for bygging og drift, samt evaluering av leveransene knyttet til gevinstrealisering. Evalueringsresultatet er dokumentert i en rapport, og vil inngå i Gassnovas underlag til statens evaluerings- og kvalitetssikringsprosesser, innen beslutningen vedrørende tilskudd til fullskala CO₂-håndtering behandles i Stortinget, høsten 2020.

Gassnova har i tråd med mandatet utarbeidet en rapport som oppsummerer forprosjektfasen for CCS-kjeden. Denne rapporten er i stor grad en sammenstilling av informasjon fra forprosjektrapportene fra Fortum Oslo Varme (FOV), Norcem og Northern Lights. I tillegg omfatter rapporten informasjon fra Gassnovas oppfølging av aktørene og arbeid med grensesnitt og hel kjede i forprosjektfasen. I tråd med mandatet fra OED omfatter Gassnovas rapport fra forprosjektfasen blant annet HMS-vurderinger, prosjektets totale kostnader i tilskuddsperioden (CAPEX + OPEX), risikovurderinger – samt beskrivelse av hel kjede og grensesnitt. Overordnet plan for bygge- og driftsfasen beskrives kun kort i rapporten og mer utførlig i det sentrale styringsdokumentet for prosjektet, inkludert en beskrivelse av planlagt gjennomføringsstrategi. Tre ulike alternativer av CCS-kjeden presenteres i rapporten, basert på gjennomføring av fullskalaprojektet med ett eller to fangstprosjekter. Gassnova gir imidlertid ingen anbefaling i rapporten med hensyn til hvor mange fangstanlegg som eventuelt bør realiseres. Etter Regjeringens innstilling vil endelig Stortinget beslutte hvorvidt det skal gis tilskudd til realisering og demonstrasjon av fullskala CO₂-håndtering i Norge høsten 2020, og hvilke aktører som eventuelt vil motta slikt tilskudd.

Utover Gassnovas egen fagkompetanse har ulike eksterne aktører bidratt til å sikre kvalitet i beslutningsunderlaget – både i forbindelse med oppfølging av aktørenes arbeid og leveranser, og i Gassnovas eget arbeid med grensesnitt og hel kjede.

I tråd med anbefalingen fra ekstern kvalitetssikrer Atkins/Oslo Economics har Gassnova engasjert Worley for en uavhengig gjennomgang av de tekniske og funksjonelle aspektene ved prosjektet (delprosjektene og grensesnitt/hel kjede). Metoden baserer seg på gjennomgang av dokumentasjon fra industriaktørene og underleverandører. Den har fokusert på forhold som kan ha stor betydning for prosjektets CAPEX, OPEX, HMS, gjennomføringsplan og/eller gjennomførbarhet. Funn har blitt delt med, og håndtert av, industriaktørene. Worleys gjennomgang dekker kjeden fra utslippskilde til og med rørledning/«umbilical». En tilsvarende gjennomgang vil gjøres for boring og brønn av AGR.

I tillegg har Worley utført en vurdering av modenhetene til fangstaktørenes prosjekter ved hjelp av metoden «Project Definition Rating Index» (PDRI). Worley utfører også en kvalitetssikring av alle aktørenes estimater og planer

3.3.5 Forberede utbyggings- og driftsfasen for fullskala CO₂-håndteringsprosjektene

OED har i oppdragsbrevet for 2019 gitt Gassnova i oppdrag å:

- *Forberede utbyggings- og driftsfasen for fullskala CO₂-håndteringsprosjektet, med spesiell vekt på de oppgaver og roller Gassnova skal ivareta på vegne av staten i denne fasen, jf. vedlegg 3*

I gjeldende mandat for videre planlegging og oppfølging av arbeidet med demonstrasjonsprosjektet for CO₂-håndtering i Norge, legges det til grunn at Gassnova vil ha ansvar for å sikre at statsstøtteregulverket og økonomiregulverket etterleves gjennom hele støtteperioden. I utkastet til bygge- og driftsavtale med fangstoperatørene heter i det kapittel 4.2 at «staten kan gi fullmakt til Gassnova og/eller andre, som ikke står i et konkurranseforhold til Tilskuddsmottaker eller dennes leverandører, til å representere staten i anledning Avtalen som nærmere angitt i fullmakten.»

Gassnova har i samarbeid med OED utarbeidet et første utkast til sentralt styringsdokument for fullskalaprojektet. Gassnovas rolle og ansvar i bygge- og driftsfasen vil imidlertid langt på vei være avhengig av den endelige utformingen av bygge- og driftsavtalene med industriaktørene.

3.4 EFFEKTIV DRIFT

Følgende mål og styringsparametere er gitt i Oppdragsbrevet for 2019:

- 1. Innrette Gassnovas utførelse av selskapets oppgaver og oppdrag på en effektiv måte.*

I tillegg til beskrivelse av oppnåelse av sektorpolitiske målsetninger, stilles det i oppdragsbrevet krav om at Gassnova skal redegjøre for effektiv drift. Gassnova har en flat organisering med kort beslutningsvei, og foretaket har effektive beslutningsprosesser. Videre er organiseringen i Gassnova matrisebasert, slik at ressurser deles effektivt mellom avdelingene ved behov. Gassnova hadde 40 ansatte ved utgangen av 2019, mot 42 ved utgangen av 2018.

Gassnova legger stor vekt på å velge moderne og effektive løsninger ved implementering av nye verktøy og systemer. Foretaket har et bevisst forhold til valg av tjenester som er satt ut til eksterne parter, og hvilke tjenester som utføres av egne ressurser. Eksempel på tjenester som er vurdert til å være mest effektivt levert av eksterne, er regnskapsføring og drift av IT-tjenester.

- 2. Utnytte mulighetene for effektiv drift ved anvendelse av metoder og løsninger som gir økt produktivitet, bedre analyser og økt kvalitet i beslutningsgrunnlag innenfor samme ressursbruk.*

Gassnova innførte flere måleparametere i begynnelsen av 2019. Dette er jevnlig blitt målt og resultatene er fulgt opp og rapportert til selskapets styre. Målet med innføringen er at selskapet skal fokusere på forbedringer og skape varig positiv endring.

4 BUDSJETT OG REGNSKAP

Gassnova SF er tildelt midler over statsbudsjettet, kapittel 1840. Det er i oppdragsbrevet bedt om en spesifisert oppstilling som viser utgifter til TCM, Gassnovas oppfølgingskostnader fordelt på TCM og fullskala CO₂-håndtering. Iht. oppdragsbrev skal oversikten vise sammenligning med tre siste år. Gassnova har utarbeidet denne sammenstillingen i 2018 og 2019.

Oppstillingen under viser samlede administrasjonskostnader (108,115 mill. kroner) i foretaket fordelt på kjerneområdene CLIMIT, TCM engasjementsoppfølging og Fullskala.

Foretakets samlede lønnskostnader, samt kostnadene for ledelse, kommunikasjons- og stabsavdelingen (felleskostnader), er fordelt til de tre kjerneområdene – med tillegg av direkte kostnader. Fordelingen er basert på en aktivitetsnøkkel beregnet ut fra faktisk arbeidede timer i 2019. For 2018 tabellen er tall for arbeidede timer i 2018 benyttet.

Beløp i 1000 NOK, netto ekskl. MVA

Aktivitets- Administrasjon nøkkel (kap 1840, post 70)	2019
Administrasjon Gassnova *	90 213
Administrasjon Fullskala *	17 902
Sum	108 115
24,6 % CLIMIT	22 192
29,8 % TCM Engasjementsoppfølging	26 884
45,6 % Fullskala *	59 039
Sum	108 115

* Fullskala inkl. 45,6% av adm. Gassnova og 100% adm. Fullskala

Beløp i 1000 NOK, netto ekskl. MVA

Aktivitets- Administrasjon nøkkel (kap 1840, post 70)	2018
Administrasjon Gassnova *	93 037
Administrasjon Fullskala *	13 718
Sum	106 755
28,0 % CLIMIT	26 050
29,6 % TCM Engasjementsoppfølging	27 539
42,4 % Fullskala *	53 166
Sum	106 755

* Fullskala inkl. 42,4% av adm. Gassnova og 100% adm. Fullskala

I tillegg til administrasjonstilskuddet er det utbetalt midler til Gassnova for kjøp av forskningstjenester fra TCM, og tilskudd til eiendomsskatt for TCM Assets AS. Kjøp av forskningstjenester (175,4 mill. kroner) inngår direkte i statsregnskapet kapittel 1840, post 71 og er ikke en del av Gassnova SFs regnskap. Tilskudd til TCM Assets AS (24,1 mill. kroner) inngår i konsernregnskapet til Gassnova SF.

Det er også bedt om en oppstilling som viser midler som er benyttet til fullskala CO₂-håndtering, fordelt på henholdsvis fangst, transport og lagring. Dette er vist i tabellene under for hhv. 2019 og 2018.

Beløp i 1000 NOK, netto ekskl. MVA

Fullskala CO ₂ -håndtering (kap 1840, post 72)	2019
Fangst	168 360
Transport og lager	183 306
Sum	351 666

Beløp i 1000 NOK, netto ekskl. MVA

Fullskala CO ₂ -håndtering (kap 1840, post 72)	2018
Fangst	96 019
Transport og lager	50 894
Sum	146 913

5 STYRING OG KONTROLL AV VIRKSOMHETEN

Gassnova skal utøve sin forretningsvirksomhet på en etisk, bærekraftig og ansvarlig måte. Foretaket har fokus på forebyggende tiltak rettet mot anti-korrupsjon og habilitetsspørsmål – både gjennom holdningsskapende arbeid og mer åpenhet.

Gassnova er opptatt av forsvarlig anvendelse og kostnadskontroll av fellesskapets midler – og at foretakets arbeid utføres med en høy etisk standard, kvalitet og faglig integritet. Foretakets krav og forventninger er tydeliggjort i retningslinjer for foretakets arbeid med samfunnsansvar, samt retningslinjer og prinsipper for etikk, habilitet og varsling.

Gassnovas verdier; Integritet - Respekt - Mot - Ansvar, skal prege all vår virksomhet og samhandling internt i Gassnova – i tillegg til vårt samarbeid med eksterne partnere.

Det er lagt stor vekt på god risikostyring i Gassnova ved å kartlegge mulige risikoer. I tillegg til denne kartleggingen utarbeides aktuelle avbøtende tiltak som har til hensikt å redusere risikoene til akseptabelt nivå. Utgangspunktet for risikostyringen er mål og oppgaver som beskrevet i OEDs oppdragsbrev. Risikobildet gjennomgås regelmessig, både av foretakets ledelse og styre.

De 10 viktigste risikoene identifisert ved utgangen av 2019 er:

- Det oppnås ikke enighet om ny operatøravtale med Equinor som muliggjør en vesentlig reduksjon av TCMs driftskostnader
- Det lykkes ikke å tiltrekke seg nye industrielle eiere til TCM
- CLIMIT kan ikke støtte nødvendig modning av prosjekter som kan gi nye CO₂-volum til fullskala verdikjeden
- Northern Lights-partnerskapets «conditional DG3» beslutning forsinkes av boreoperasjonen og/eller interne prosesser hos partnerne, i forbindelse med vurdering av resultater fra verifikasjonsbrønn. Resultatene fra verifikasjonsbrønnen møter ikke akseptkriteriene
- Manglende avklaring av roller og ansvar for fullskalaprojektet i utbyggings- og driftsfasen
- Det kan ikke sannsynliggjøres at det kommer nye CCS-prosjekter i Europa, som følge av det norske fullskalaprojektet
- Staten og industriaktørene kommer ikke til enighet om rammebetingelser for realisering av fullskala CO₂-håndtering
- Manglende bidrag til kunnskapsspredning og videre teknologiutvikling fra industriaktørene og underleverandører i fullskalaprojektet
- Gassnovas DG3-leveranser gir ikke tilstrekkelig grunnlag for å gjennomføre KS2 og/eller utarbeidelse av underlag for investeringsbeslutning i Stortinget
- Underlag og innspill fra Gassnova i forbindelse med forhandlingene om tilskuddsavtalene er ikke objektive og/eller tilstrekkelig faglig bearbeidet og kvalitetssikret

6 VURDERING AV FRAMTIDSUTSIKTER

Det internasjonale klimaengasjementet, herunder Parisavtalen fra 2015, vil sammen med teknologiutvikling og øvrig markedsinnovasjon definere staters og bedrifters behov for CCS. FNs internasjonale klimapanel (IPCC), IEA og andre anerkjente kilder på klima- og energispørsmål, mener det er behov for CCS for å innfri høye klimaambisjoner.

IEAs rapport om transformasjon i industrien analyserer at CCS vil stå for 24 prosent av tiltakene for å redusere deres CO₂-utslipp. I deres «World Energy Outlook» vil CCS stå for 9 prosent akkumulert av tiltaket innen energisektoren frem mot 2050. Det samme konkluderer også EU-kommisjonen med i sin foreslåtte strategi «A Clean Planet for all». Flere land vil mest sannsynlig konkludere på samme måte når strammere klimatiltak skal inngis til klimaforhandlingene i 2020. Uten strammere klimatiltak vil verden neppe innfri Paris-avtalen. Om vi skal innfri Paris-avtalen, vil CCS ganske sikkert ha en viktig rolle å spille.

Teknologi er tilgjengelig, etablering av de første CCS-kjedene er viktig

Utvikling av teknologier for CO₂-fangst har tatt utgangspunkt i kjent separasjonsteknologi for gasser. Siden 70-tallet har slike teknologier vært tatt i bruk i USA fra høykonsentrerte CO₂-kilder for økt oljeutvinning. Videre utvikling av teknologien til bruk som klimatiltak har fokusert på CO₂ fra røykgass med lavere CO₂-konsentrasjoner. Flere leverandører har utviklet løsninger som er klare for å realisere fullskala CO₂-fangst. I tillegg finnes det mindre modne teknologier som på sikt kan redusere kostnadene for fangst av CO₂ ytterligere.

De tekniske barrierene for bruk av CCS i Europa er spesielt relatert til begrenset tilgang til infrastruktur for transport og lagring av CO₂. Utsikter til kostnadsreduksjoner er spesielt relatert til utnyttelse av synergier ved bruk av CCS i industriklynger. For å drive teknologiutviklingen videre, vil det være viktig å etablere tidlige CCS-kjeder knyttet til ulike bransjer og land, for å vinne bredere erfaring med bygging og drift av slike anlegg. I tillegg vil slike tidlige CCS-kjeder kunne bidra til lavere barrierer for påfølgende prosjekter, gjennom felles løsning for transport og lagring av CO₂ – og utløse kostnadsreduksjon per tonn CO₂ ved storskalafordele som økt volum medfører.

CCS tas i bruk der rammevilkår og andre forutsetninger er på plass for industrien

Utvikling og bruk av CCS i dag er i hovedsak drevet av ulike nasjonale interesser og naturgitte forhold. I Kina, USA, Canada samt på den arabiske halvøy, drives CCS primært av bruk av CO₂ til økt oljeutvinning. I Australia er det interesse for CCS for klimavennlig utnyttelse av egne kullforekomster. I Europa fremmes CCS som et klimatiltak for industrisektoren, og spesielt i land med egen olje- og gassindustri med egnet geologi for lagring av CO₂. Det viktigste kommersielle hinderet for bruk av CCS i europeisk industri i dag, er at teknologien svekker industriens økonomi- og konkurranseposisjon internasjonalt. Dette vil vedvare til en lykkes med å omsette klimaambisjonene til industrielle drivere – på en måte som styrker bedriftenes internasjonale konkurransevne, ikke svekker den.

I USA er skatteinsentivordningen 45Q et eksempel på et insentiv som har medført stor interesse for å realisere CCS-prosjekter. Insentivet medfører «tax credit» på opptil 50 Dollar per tonn CO₂ permanent lagret.

De rimeligste kilder for tidlige CCS-kjeder er industrielle prosesser som har avgass med høy CO₂-konsentrasjon. Ifølge IEA slippes det globalt ut mer enn 500 Mt CO₂ fra slike kilder, hvor CCS kan være mulig til under 50 Dollar per tonn. Dette gjelder fangst av CO₂ fra produksjon av blant annet LNG, hydrogen og ammoniakk. Til sammenlikning er den primære økonomiske driveren for utbredelse av CCS i EU i dag begrenset til kvotemarkedet, som ved utgangen av året har en pris på om lag 24 Euro per tonn CO₂.

Pågående markedsinnovasjon skaper flere valgmuligheter for industrien

Det foregår betydelig innovasjon i flere bransjer som bidrar til reduserte kostnader og nye muligheter for aktørene, samtidig som utslipp kan reduseres. Rimelig fornybar kraft, energieffektivisering og energilagring i kombinasjon med informasjonsteknologi, gir mulighet for elektrifisering og utvikling av nye, bransjeovergrepene løsninger. Dette gir læringseffekter, skala-fordeler og fallende kostnader for teknologier som tas i bruk. I bransjer som stål, aluminium og sement utvikles det også nye og mer energieffektive, konkurransedyktige og klimavennlige produksjonsprosesser. I noen tilfeller innebærer nye prosesser at resterende utslipp får høyere CO₂-konsentrasjon, som igjen kan gjøre CO₂-fangst mindre kostbar. Mange muligheter fører imidlertid til mer usikkerhet om hvilke teknologispør aktørene skal velge. I dette landskapet er det krevende å ta store investeringsbeslutninger med lang tidshorisont, slik som CCS representerer.

Nytt momentum i klimaarbeidet gir retning, men industriens konkurransekraft er fortsatt viktig

Til nå har mer enn 1 000 land og regionregjeringer erklært klimakrise, og flere finansinstitusjoner enn noen gang har satt global oppvarming på toppen av listen over ekstreme risikoer for bransjen. Frontene i klimadebatten internasjonalt er blitt skarpere, omdømmeutfordringer mer synlig og flere enkeltbedrifter forplikter seg på Paris-avtalen. Dette skjer selv om landenes egne regjeringer velger å avstå. Samlet representerer dette et nytt momentum i klimaarbeidet internasjonalt.

I EU har den nye kommisjonen stort fokus på klima og signaliserer lansering av ny politikk for dekarbonisering i flere viktige sektorer. Ved å introdusere «European Green Deal» har de satt temaet på dagsordenen. I løpet av 2020/21 vil ulike insentiver bli nærmere konkretisert. ETS-systemet vil også bli revidert i dette perspektivet.

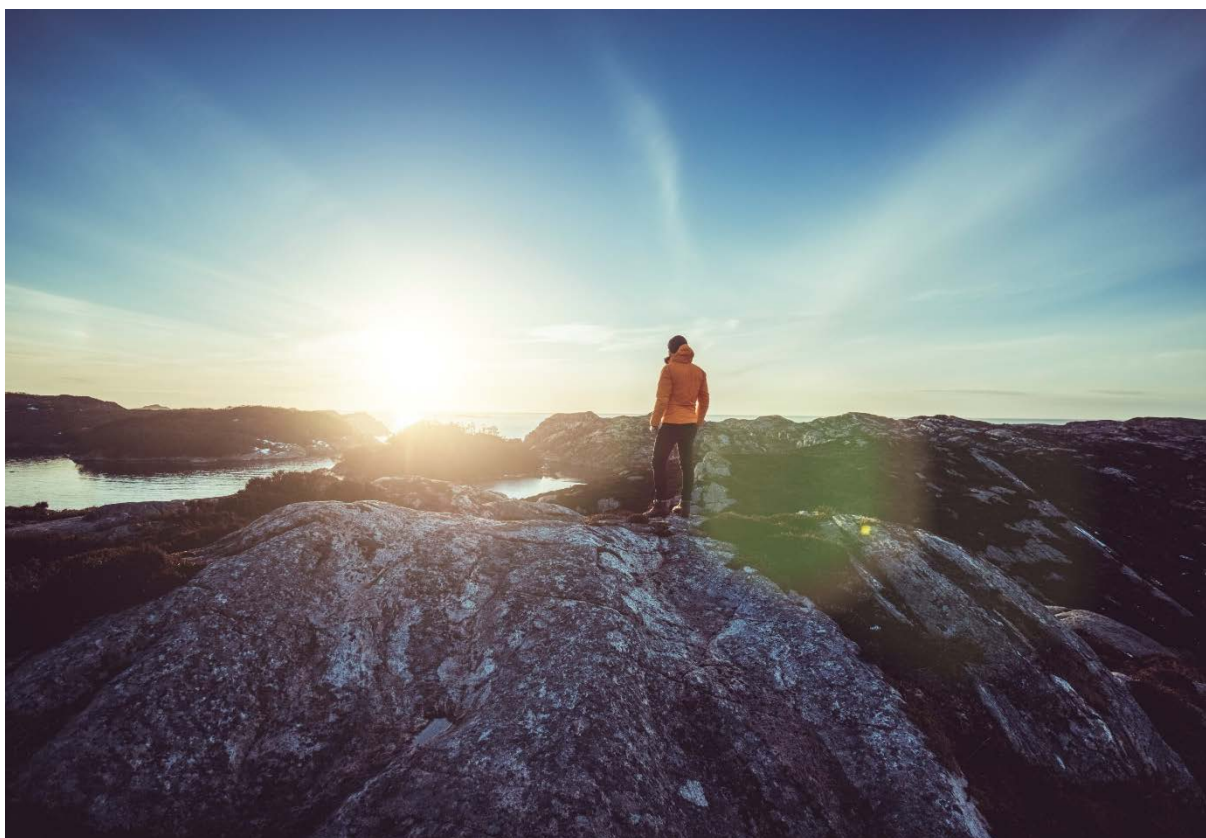
Rundt Nordsjøbassenget, som i Nederland og i UK, arbeider industrien og myndigheter sammen med ledende oljeselskaper for å kombinere nye industrielle muligheter med fangst, bruk og/eller lagring av CO₂. I dette bildet er hydrogen produsert fra naturgass med CCS svært relevant, både for eierne av fossile reserver, og for de som etterspør energi. Det er likevel en viktig erkjennelse at endringene i EU ikke fremmes utelukkende for å redusere utslipp av drivhusgasser, men også fordi en slik omlegging av industrien vil gjøre EU mer konkurransedyktig. Om CCS skal få betydning i EU fremover, må løsninger som fremmes både levere klimagassreduksjoner og ny verdiskapning til EU. Den norske CCS-innsatsen, gjennom støtten fra CLIMIT til CCS-teknologiprojekter, storskalatesting av fangst-teknologi på TCM og mulighetene som fangstprosjektene til Norcem i Brevik, Fortum Oslo Varme og lagringskonsortiet «Northern Lights» representerer – kan få betydning for klimaarbeidet og industriutviklingen i Europa frem mot 2030.

Gassnova i 2020 og deretter

Gassnovas målsettinger er å bidra til reduksjon av kostnader knyttet til CCS ved å støtte teknologiutvikling, forvalte statens interesser innenfor området, og rådgi OED på spørsmål om CCS. Det neste året vil bli viktig for alle deler av Gassnovas innsatsområder. CLIMIT er notifisert frem til november 2020. Deltakeravtalen om drift av TCM går frem til august 2020, og arbeidet med beslutningsunderlaget for en fullskala CCS-kjede vil fortsette frem til en mulig Stortingsbeslutning i 2020.

Gassnovas fokus er å gjennomføre de oppgaver foretaket er pålagt, på en faglig forsvarlig måte og innenfor de rammer som er gitt. Gassnova er godt posisjonert for videreføring av arbeidet på alle sine ansvarsområder, og for å påta seg ansvar for de endringer som måtte komme.

Gassnovas erfaring fra arbeid med industriell omstilling, sammen med foretakets brede teknologinnsikt, kan være strategisk viktig også i årene som kommer. Gassnovas viktigste suksessfaktor i 2020, er at foretaket opprettholder høy faglig kompetanse og integritet i rollen som rådgiver, fasilitator og tilrettelegger for innovasjon innen CCS for den energi- og industriomleggingen som nå pågår i Europa.

7 ÅRSBERETNING OG ÅRSREGNSKAP

7.1 STYRETS ÅRSBERETNING GASSNOVA

Virksomheten

Gassnova SF er et statsforetak underlagt Olje- og energidepartementet (OED), lokalisert i Porsgrunn. Gassnova ble opprettet i 2007, og skal forvalte statens interesser knyttet til fangst, transport og lagring av CO₂.

Gassnova er en virksomhet med sektorpolitiske målsettinger og har ikke erverv som formål. Gassnova er departementets faglige rådgiver i arbeidet med CO₂-håndtering. Rammene for foretakets virksomhet fastlegges gjennom vedtektene og årlige oppdragsbrev fra Olje- og energidepartementet med angivelse av økonomiske rammer, mål, styringsparametere og rapporteringskrav.

Gassnovas hovedoppgaver er knyttet til arbeidet med å fremme teknologiutvikling og kompetanseoppbygging for kostnadseffektive og framtidsrettede løsninger for CO₂-håndtering. Det er i denne sammenheng en forventning om at foretaket søker å oppnå synergieffekter mellom foretakets ulike oppgaver og bidrar til å realisere gevinster fra CLIMIT-programmet, Teknologisenteret på Mongstad (TCM) og arbeidet med planleggingen av et fullskalaprojekt for CO₂-håndtering i Norge.

CLIMIT-programmet omfatter Norges forskningsråds støtteordning for forskning og utvikling (FoU-delen) og Gassnova SFs støtte til utvikling og demonstrasjon (Demo-delen). Gassnova har koordineringsansvar for og leder sekretariatsfunksjonen som ivaretas i fellesskap med Norges forskningsråd. Gassnova skal gi økonomisk støtte til utvikling og demonstrasjon av teknologier for CO₂-håndtering som bidrar til:

- Utvikling av kunnskap, kompetanse, teknologi og løsninger som kan gi viktige bidrag til kostnadsreduksjoner og bred internasjonal utbredelse av CO₂-håndtering
- Utnyttelse av nasjonale fortrinn og utvikling av ny teknologi og tjenestekonsepser med kommersielt og internasjonalt potensial

Teknologisenteret på Mongstad (TCM) er en arena for utvikling, testing og kvalifisering av teknologi for CO₂-fangst og skal bidra til internasjonal spredning av disse erfaringene, slik at kostnader og risiko for fullskala CO₂-fangst kan reduseres. Gassnova skal ivareta statens interesser i TCM. Staten ved Gassnova overtok eierskapet til anlegget i 2017 og det ble opprettet et eget driftsselskap. Gassnova stiftet 24. mai 2017 datterselskapet TCM Assets AS, hvor Gassnova er 100% eier. Gassnova SF (morselskap) og TCM Assets AS (datterselskap) utgjør konsernet Gassnova. TCM Assets AS har som formål å eie og leie ut CO₂-fangstanlegg på Mongstad.

Gassnova følger opp planleggingsarbeidet for realisering av fullskala fangst, transport og lagring av CO₂ i Norge. Gassnova skal påse at industriaktørene gjennomfører forprosjektering i tråd med inngåtte studieavtaler med Norcem og Fortum Oslo Varme om CO₂-fangst, og med Equinor om CO₂-transport og -lagring. Gassnova har også ansvar for håndtering av grensesnitt og samordning av aktørenes arbeid. Forprosjekteringen skal lede fram til at et grunnlag for investeringsbeslutning kan utarbeides. Gassnovas vurderinger oversendes Olje- og energidepartementet, og en eventuell anbefaling fra regjeringen om bevilgning av midler til investering og drift av et demonstrasjonsprosjekt for CO₂-håndtering vil bli lagt frem for Stortinget.

Gassnova skal videre identifisere, planlegge og realisere gevinster for å maksimere nytten av fullskala prosjektet, blant annet gjennom å tilrettelegge for kunnskapsdeling og teknologisamarbeid sammen med industriaktørene som deltar i CO₂-håndteringskjeden. Samfunns målet for statens satsing på fullskala CO₂-håndtering er formulert som følger: «Demonstrasjon av CO₂-håndtering skal gi den nødvendige utvikling av CO₂-håndtering, slik at de langsiktige klimamålene i Norge og EU kan nås til lavest mulig kostnad». Effektmålet for satsingen er delt i fire elementer:

1. Gi kunnskap som viser at det er mulig og trygt å gjennomføre fullskala CO₂-håndtering
2. Gi produktivitetsgvinster for kommende prosjekter gjennom lærings- og skalaeffekter
3. Gi læring knyttet til regulering og insentivering av CO₂-håndteringsaktiviteter
4. Etablere markedsaktører, videreutvikle leverandører og gi næringsutvikling

Helse, miljø, sikkerhet og kvalitet

Det er ikke registrert skader eller ulykker i direkte tilknytning til Gassnovas aktiviteter i 2019, og ingen alvorlige HMS hendelser eller brudd på utslippstillatelsen ved TCM i 2019.

Gassnova har etablert et kvalitetsledelsessystem hvor helse, miljø og sikkerhet er en integrert del av arbeidsprosessene. Kvalitetsledelsessystemet inkluderer blant annet rapportering og oppfølging av hendelser og avvik. Dette arbeidet er viktig for å oppnå kontinuerlig forbedring innen HMS&K området. Avvikssystemet er i 2019 oppgradert med en egen veiledning for ansatte i bruk av systemet. Et aktivt avvikssystem og gjennomgang av rapporterte avvik er en forutsetning for kontinuerlig læring og forbedring i selskapet. Det er registrert 6 avvik for 2019. Dette er en økning i forhold til 2018, men fortsatt under årets målsetting om 10 avvik. Det er i 2019 utarbeidet en ny operativ beredskapsplan for foretaket, og det er gjennomført 2 interne beredskapsøvelser.

Foretaket har over flere år hatt et mål om et totalt sykefravær på under 3,5 prosent. Det jobbes aktivt med å redusere sykefravær, blant annet gjennom utarbeidelse av oppfølgingsplaner for sykemeldte og tilrettelegging av oppgaver og arbeidsforhold. Totalt sykefravær i foretaket i 2019 var på 288 dager, som utgjør 3,2 %, mot 2,8 % i 2018.

Styret har i 2019 videreført arbeidet med tilpasning av foretakets system for oppfølging og rapportering av risiko. Risikostyringssystemet skal være et nyttig verktøy for Gassnovas styre og ledelse for å bidra til best mulig måloppnåelse innenfor de budsjetttrammer som er stilt til disposisjon for foretaket, og i størst mulig grad relateres til mål- og resultatkrav som beskrevet i oppdragsbrevet fra OED.

Ytre Miljø

Gassnova hadde ingen egne direkte utslipp i 2019 som har bidratt til forurensning av det ytre miljø. Foretakets retningslinjer for tjenestereiser er oppdatert i 2019, og det er lagt ytterligere vekt på hvordan de ansatte gjennom sin reisevirksomhet kan påvirke eget CO₂-fotavtrykk. Retningslinjene vektlegger følgende elementer:

- Generell reduksjon av tjenestereiser
- Bruk av alternative framkomstmidler
- Økt samkjøring
- Økt bruk av skype- og telefonmøter

Det har i 2019 blitt utført beregninger av CO₂-fotavtrykket ved etablering av en fullskala CO₂-håndteringskjede i Norge, med utgangspunkt i forprosjekteringsstudiene fra Norcem, Fortum Oslo Varme og Northern Lights partnerskapet.

Organisasjon, likestilling og mangfold

Gassnova legger vekt på likestilling mellom kjønnene og likebehandling av alle medarbeidere. Ved rekruttering til foretaket synliggjøres ønsket om god kjønnsbalanse, aldersspredning og mangfold og kvinner og personer med minoritetsbakgrunn oppfordres til å søke. Kvinneandelen i Gassnova var i 2019 på 35 % (mot 33 % i 2018) med 14 kvinner av totalt 40 ansatte. Foretaket har siden 1. januar 2016 vært ledet av en kvinnelig administrerende direktør og ledergruppen i foretaket bestod ved utgangen av 2019 av 2 menn og 5 kvinner. Kvinneandelen i styret i 2019 var 43 % inkludert observatør (33 % eksklusiv observatør), og på samme nivå som året før. Styret anser fordelingen av menn og kvinner i foretaket som tilfredsstillende. Det gjennomføres årlige medarbeiderundersøkelser, hvor likebehandling er et av temaene. Det bekreftes i undersøkelsen at menn og kvinner likebehandles i selskapet. Styret mener at likestilling og likebehandling er tilfredsstillende ivaretatt. Det er kun ansatte i Gassnova SF. Datterselskapet TCM Assets AS har ingen ansatte.

Arbeidsmiljø

Gassnova er avhengig av den enkelte medarbeiders kompetanse, fagkunnskap og evne til samarbeid for å nå foretakets målsettinger. Styret er opptatt av at Gassnova skal ha et godt og stimulerende arbeidsmiljø, hvor den enkeltes arbeidsoppgaver og ansvar tilrettelegger for faglig kompetanseutvikling og mulighet for erfaringsutveksling og samarbeid om foretakets oppdrag. Det har i 2019 blitt igangsatt to aktiviteter for å understøtte arbeidet med å etablere et godt beslutningsgrunnlag for fullskala CO₂-håndtering, basert på samarbeid og utnyttelse av fagkompetanse på tvers av avdelingene.

Styret stiller krav til foretakets ledelse med hensyn til arbeidet med helse, miljø og sikkerhet, arbeidsmiljø og kompetanseutvikling. Samarbeid med arbeidsmiljøutvalg (AMU), verneombud og de tillitsvalgte danner et viktig fundament for et godt arbeidsmiljø, og den enkelte medarbeiders kompetanse og utvikling følges opp gjennom foretakets system for medarbeiderutvikling. Foretaket gjennomfører årlige medarbeiderundersøkelser som danner et viktig grunnlag for det videre arbeidet med utvikling av organisasjonen og arbeidsmiljøet. Resultatene fra arbeidsmiljøundersøkelsen viser at arbeidsmiljøet i Gassnova er bra og at utviklingen generelt er positiv. Årets undersøkelse avdekker at det fremdeles er enkelte forbedringsområder når det gjelder kompetanseutvikling, innovasjonskultur og samarbeid mellom kollegaer.

Samfunnsansvar

Gassnova skal utøve sin virksomhet på en etisk forsvarlig, bærekraftig og ansvarlig måte, i tråd med gjeldende lover og regler og god praksis. Foretaket har særlig fokus på forebyggende tiltak rettet mot antikorrupsjon og habilitetsspørsmål, både gjennom holdningsskapende arbeid og mer åpenhet. Foretakets krav og forventninger er tydeliggjort i retningslinjer for foretakets arbeid med samfunnsansvar, samt retningslinjer og prinsipper for etikk, habilitet og varsling. Retningslinjene er åpent tilgjengelige via foretakets internettside. Gassnova har i 2019 tatt i bruk «Etske forutsetninger» som et krav til leverandører som gjennom sine leveranser bidrar til at foretakets HMS- og samfunnsansvar blir ivaretatt. I tillegg har det i 2019 blitt igangsatt et program hvor alle ansatte skal gjennomføre en nettbasert opplæring i antikorrupsjonsarbeid.

Styrets arbeid

Det har vært avholdt 7 ordinære styremøter, samt ett ekstraordinært styremøte i beretningsåret. Det utarbeides hvert år en plankalender for styrets arbeid, og styret evaluerer regelmessig eget arbeid og kompetanse. Styret har også gjennomført et besøk til Teknologisenteret på Mongstad, kontaktmøte med CLIMIT programstyre for å diskutere gevinstrealisering og synergier mellom CLIMIT programmet og arbeidet med fullskala CO₂-håndtering i Norge samt et møte med prosjektledelsen for transport- og lagringsdelen av fullskala prosjektet i Equinor.

Gassnovas styre har i 2019 vært sammensatt som følger:

- Morten Ruud, leder
- Marianne Holmen, nestleder
- Trond Moengen
- Kjell Olav Kristiansen
- Cathrine Brekke
- Ståle Aakenes, ansattvalgt representant
- Camilla Bergsli, ansattvalgt observatør

Styret har i 2019 hatt en tett oppfølging av Gassnovas arbeid med planleggingen av fullskala CO₂-håndtering i Norge. Styret har blitt orientert om status i industriaktørens forprosjekteringsstudier, aktiviteter knyttet til gevinstrealisering samt status vedrørende fremdrift, kostnader og risiko i alle ordinære styremøter i 2019. Styreleder har i tillegg deltatt sammen med administrerende direktør i Gassnova og representanter fra OED i en felles styringsgruppe som har ansvaret for å fatte de overordnede beslutningene i prosjektet. Gassnovas styre har drøftet saker i forkant av behandlingen i styringsgruppen, der det har vært relevant.

Styret har i sine drøftelser vedrørende fullskala aktivitetene lagt særlig vekt på Gassnovas ansvar og leveranser i henhold til mandatet for fullskala prosjektet. Gassnova gjennomførte en evaluering og rangering av Norcems og Fortum Oslo Varmes forprosjekteringsstudier høsten 2019. Styret har drøftet resultatet av evalueringen og evalueringsteamets rangering av fangstprosjektene, med særlig fokus på anvendelse av evalueringskriteriene, evalueringsteamets analyser av aktørens kostnadsestimer samt risikobildet knyttet til hvert av fangstprosjektene. Evalueringresultatet inngår i Gassnovas underlag til statens evaluering- og kvalitetssikringsprosesser før beslutningen vedrørende tilskudd til fullskala CO₂-håndtering behandles i Stortinget. Videre ga OED sommeren 2019 Gassnova i oppdrag å utarbeide en oppdatert samfunnsøkonomisk vurdering av prosjektet som en del av gevinstrealiseringsarbeidet. Gassnova har i denne forbindelse satt ut et oppdrag til DNV GL som har gjennomført den samfunnsøkonomiske vurderingen og valgt forutsetninger, som pris- og utbyggingsbaner knyttet til ulike fremtidige utviklingsscenarier. Styret har blitt orientert om og har kommet med innspill til arbeidet med den samfunnsøkonomiske analysen.

Fortum Oslo Varme og Norcem avsluttet forprosjekteringsarbeidet 31. oktober 2019, og gikk deretter over i den såkalte «interimfasen» som løper frem til tidspunktet for beslutningen i Stortinget. Styret har i sin behandling av plan og budsjett for interimfasen vært opptatt av at det etableres et formålstjenlig arbeidsprogram for interimfasen, hvor aktiviteter som gjennomføres bidrar til å redusere statens og aktørens kostnader og risiko i gjennomføringsfasen.

Nåværende eieravtale for TCM ble etablert i august 2017 og løper frem til august 2020. Gassnova fikk i et brev fra OED 18. februar 2019 fullmakt til å gjennomføre forhandlinger om videre drift av TCM. Styret har blitt orientert om status i arbeidet med å etablere ny driftsavtale for TCM etter august

2020, organisering av arbeidet med å forsøke å rekruttere nye eiere til teknologisenteret, samt status i forhandlingene med Equinor om ny operatøravtale. Styret er tilfredse med interessen fra eksterne aktører til å benytte testfasilitetene ved TCM fremover og posisjonen TCM har opparbeidet seg som et kompetansesenter for CO₂-fangst internasjonalt. Styret har i sine drøftelser særlig vektlagt viktigheten av en fortsatt positiv utvikling i kostnadsbildet for TCM, behovet for å styrke inntektssiden gjennom bidrag fra brukere av anlegget og diskutert utvalget av interessenter og målgruppen for arbeidet med rekruttering av nye eiere.

Resultater fra aktiviteter gjennomført under CLIMIT programmet har vært et viktig bidrag til at fullskala demonstrasjonsprosjektet kan gjennomføres. Styret har vært opptatt av å tilrettelegge for gevinstrealisering og et godt samspill mellom CLIMIT ordningen og arbeidet med fullskala CO₂-håndtering også fremover.

Gassnova startet høsten 2018 et strategiprojekt med 2 års varighet. Fase 1 av strategiarbeidet og etablering av et strategisk fundament som omhandler Gassnovas kapabiliteter og nåværende roller ble avsluttet høsten 2019. Styret vil være tett involvert også i den videre strategiprosessen. Styret vektlegger i denne sammenheng behovet for å tenke langsiktig med hensyn til ulike scenarioer for utviklingen av CCS og foretakets rolle. Samtidig må de viktige leveransene foretaket har på kort sikt samt rollen som en god faglig rådgiver for Olje- og energidepartementet ivaretas på en god måte.

Årsresultat

Gassnova SF (Morselskap) ble etablert med en innskuddskapital på 10 MNOK. Gassnovas SFs drift finansieres over statsbudsjettet. Foretaket har ikke erverv som formål. Gassnova SF fakturerer Olje- og energidepartementet for tjenester foretaket utfører for departementet, i tråd med avtalt budsjett. I tillegg har foretaket inntekter relatert til salg av tjenester til TCM DA. Foretakets kostnader består hovedsakelig av lønn, innleie av personell og kjøp av eksterne tjenester, reisekostnader, husleie og øvrig kontorhold.

Foretaket skal over tid gå resultatmessig i balanse. Det er derfor ikke fastsatt utbyttepolitikk for Gassnova SF ut over at årsoverskudd fra foretaket kan utbetales til staten som utbytte i samsvar med statsforetakslovens regler. Foretaksmøtet godkjenner anvendelse av årsoverskudd eller dekning av årsunderskudd.

TCM Assets AS (Datterselskap) har en innskuddskapital på 2 mill. kroner Selskapet eier og leier ut anlegg for testing av CO₂-fangst.

Året 2019 ga et overskudd på 114 526 292 kroner for konsernet samlet mot et underskudd på kroner 11 427 578 i 2018. Overskuddet for konsernet i 2019 er knyttet til inntektsføring i TCM Assets AS på kroner 134 000 000 relatert til refusjonsrett ved fjerning av anlegget. For Gassnova SF ga året 2019 et overskudd på kroner 9 633 714 mot et overskudd på kroner 6 637 990 i 2018.

Konsernets bankbeholdning er ved utgangen av året 256 830 547 kroner og den likviditetsmessige stillingen ansees som god.

Konsernets bankinnskudd, kundefordringer og kortsiktige gjeld er direkte knyttet til virksomhetens daglige drift. Risikoen knyttet til at debitorer ikke er i stand til å oppfylle sine forpliktelser anses å være lav. Det benyttes ikke finansielle derivater og virksomheten er i begrenset grad eksponert for valutarisiko.

Regnskapet er avlagt under forutsetning om fortsatt drift, og styret bekrefter at forutsetningen om fortsatt drift er til stede.

Porsgrunn, den 2. mars 2020

Morten Ruud
Styrets leder
Kjell Olav Kristiansen
Styremedlem
Trude Sundset
Administrerende direktør
Marianne Holmen
Nestleder
Trond Moengen
Styremedlem
Cathrine Brekke
Styremedlem
Ståle Aakenes
Ansattvalgt styremedlem

7.2 ÅRSREGNSKAP GASSNOVA

GASSNOVA SF - KONSERN

Morselskap		RESULTAT 01.01. - 31.12.		Konsern	
2019	2018	Note		2019	2018
454 368 171	245 533 118	2,13	Inntekt	474 757 705	254 791 323
10 904 511	12 170 471	2,13	Annen driftsinntekt	35 017 751	40 159 271
<u>0</u>	<u>0</u>	2, 6, 13	Annen inntekt	<u>134 000 000</u>	<u>0</u>
465 272 682	257 703 589		Sum driftsinntekt	643 775 456	294 950 594
65 545 566	69 648 950	3,11,17	Lønnskostnad	65 545 566	69 648 950
45 563	34 446	5	Avskrivning driftsmidler	23 058 570	20 912 134
<u>394 190 224</u>	<u>183 984 985</u>	3,4,5,11	Annen driftskostnad	<u>422 533 033</u>	<u>215 879 258</u>
459 781 353	253 668 381		Sum driftskostnad	511 137 168	306 440 343
5 491 329	4 035 207		DRIFTSRESULTAT	132 638 288	(11 489 749)
4 204 105	2 620 039	7	Finansinntekter	4 339 604	2 679 428
(61 721)	(17 257)	7	Finanskostnader	(61 721)	(2 617 257)
<u>4 142 385</u>	<u>2 602 783</u>		Netto finans	<u>4 277 884</u>	<u>62 172</u>
9 633 714	6 637 990		RESULTAT FØR SKATTEKOSTNAD	136 916 172	(11 427 578)
<u>0</u>	<u>0</u>	16	Skattekostnad	<u>(22 389 880)</u>	<u>0</u>
<u>9 633 714</u>	<u>6 637 990</u>	10	ÅRSRESULTAT	<u>114 526 292</u>	<u>(11 427 578)</u>
			OVERFØRING		
9 633 714	6 637 990	10	Til annen egenkapital	114 526 292	(11 427 578)
<u>9 633 714</u>	<u>6 637 990</u>		Sum overføring	<u>114 526 292</u>	<u>(11 427 578)</u>

GASSNOVA SF - KONSERN

Morselskap			Konsern		
2019	2018		BALANSE 31.12.	2019	2018
		Note			
0	0	5	Bygninger	5 159 314	6 284 983
0	0	5	Anlegg	115 508 570	113 664 575
603 257	201 319	5	Driftsløsøre, inventar og kontormaskiner	622 702	254 097
<u>603 257</u>	<u>201 319</u>		Sum varige driftsmidler	<u>121 290 586</u>	<u>120 203 655</u>
1	1	14	Aksjer i datterselskap	0	0
0	0	6, 13, 15	Refusjonsrett	134 000 000	0
<u>1</u>	<u>1</u>		Sum finansielle eiendeler	<u>134 000 000</u>	<u>0</u>
<u>603 258</u>	<u>201 320</u>		SUM ANLEGGSMIDLER	<u>255 290 586</u>	<u>120 203 655</u>
1 905 638	3 407 805	13	Kundefordringer	1 905 638	5 833 029
240 657	382 833	8	Andre fordringer	2 446 974	382 833
<u>2 146 295</u>	<u>3 790 638</u>		Sum fordringer	<u>4 352 612</u>	<u>6 215 862</u>
<u>249 527 501</u>	<u>195 373 961</u>	9	Bankinnskudd	<u>256 830 547</u>	<u>200 658 074</u>
<u>251 673 795</u>	<u>199 164 599</u>		SUM OMLØPSMIDLER	<u>261 183 158</u>	<u>206 873 936</u>
<u>252 277 054</u>	<u>199 365 919</u>		SUM EIENDELER	<u>516 473 745</u>	<u>327 077 591</u>

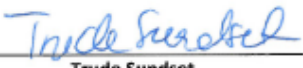
GASSNOVA SF - KONSERN

Morselskap			Konsern		
2019	2018		2019	2018	
		BALANSE 31.12.			
<u>10 000 000</u>	<u>10 000 000</u>	Note	<u>10 000 000</u>	<u>10 000 000</u>	
10 000 000	10 000 000	10 Innskuddskapital	10 000 000	10 000 000	
		Sum innskutt egenkapital			
44 207 573	26 922 206	10 Annen egenkapital	125 589 875	3 411 930	
<u>44 207 573</u>	<u>26 922 206</u>	10, 18 Sum opptjent egenkapital	<u>125 589 875</u>	<u>3 411 930</u>	
54 207 573	36 922 206	SUM EGENKAPITAL	135 589 875	13 411 930	
35 941 162	47 107 494	11 Pensjonsforpliktelser	35 941 162	47 107 494	
0	0	16 Utsatt skatt	21 549 814	0	
0	0	15 Fjerningsforpliktelse	<u>134 000 000</u>	<u>134 000 000</u>	
<u>35 941 162</u>	<u>47 107 494</u>	Sum avsetninger og forpliktelser	191 490 976	181 107 494	
0	0	13 Øvrig langsiktig gjeld	0	5 870 260	
<u>0</u>	<u>0</u>	Sum annen langsiktig gjeld	<u>0</u>	<u>5 870 260</u>	
35 941 162	47 107 494	Sum langsiktig gjeld	191 490 976	186 977 754	
23 588 994	17 583 031	13 Leverandørgjeld	23 647 885	19 525 307	
0	0	16 Betalbar skatt	840 066	0	
7 314 268	8 114 536	9 Skyldige offentlige avgifter	7 314 268	7 455 958	
<u>131 225 057</u>	<u>89 638 653</u>	12 Annen kortsiktig gjeld	<u>157 590 674</u>	<u>99 706 643</u>	
162 128 319	115 336 219	Sum kortsiktig gjeld	189 392 893	126 687 907	
198 069 481	162 443 713	SUM GJELD	380 883 870	313 665 661	
252 277 054	199 365 919	SUM EGENKAPITAL OG GJELD	516 473 745	327 077 591	

Morten Ruud
 Styrets leder

Trond Moengen
 Styremedlem

 Styret for GASSNOVA SF
 Porsgrunn, den 31.12.2019/02.03.2020

Marianne Holmen
 Nestleder

Cathrine Brekke
 Styremedlem

Trude Sundset
 Administrerende direktør

Kjell Olav Kristiansen
 Styremedlem

Ståle Aakenes
 Styremedlem

GASSNOVA SF - KONSERN

Morselskap		KONSERN	
2019	2018	2019	2018
KONTANTSTRØMSANALYSE			
Kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter			
9 633 714	6 637 990	136 916 172	-11 427 578
0	0	0	0
45 563	34 446	23 058 570	20 912 134
0	0	0	2 600 000
1 502 167	-1 823 115	3 927 391	-4 248 339
6 005 964	-23 257 715	4 122 579	-21 328 788
-3 514 679	-223 482	-3 514 679	-223 482
40 928 313	46 459 826	49 807 941	44 131 583
0	0	-134 000 000	0
54 601 041	27 827 950	80 317 973	30 415 531
Kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter			
0	0	0	0
0	0	0	0
0	0	0	0
-447 501	0	-24 145 501	0
-447 501	0	-24 145 501	0
Kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter			
0	0	0	0
0	0	0	0
0	0	0	0
0	0	0	0
0	0	0	0
0	0	0	0
54 153 540	27 827 950	56 172 472	30 415 531
195 373 961	167 546 011	200 658 074	170 242 543
249 527 501	195 373 961	256 830 547	200 658 074

Noter til regnskapet per 31.12.2019

Note 1 - Regnskapsprinsipper

Gassnova SF ble stiftet av Den norske stat ved Olje- og energidepartementet, 3. juli 2007. Foretakets formål er å forvalte statens interesser knyttet til CO₂-håndtering (teknologutvikling, fangst, transport, injeksjon, lagring av CO₂) og å gjennomføre de prosjekter som foretaksmøtet bestemmer. Det er en målsetting at foretakets arbeid skal resultere i kostnadsreduksjoner knyttet til CO₂-håndtering.

Gassnova SF skal gi råd til Olje- og energidepartementet i forhold til spørsmål vedrørende CO₂-håndtering. Gassnova SF skal legge til rette for at statens deltakelse i CO₂-håndteringsprosjekter kan nyttiggjøres best mulig av staten eller statlig eide enheter. Gassnova SF skal bidra til gjennomføring av «CLIMIT-programmet».

TCM Assets AS er et heleiet datterselskap av Gassnova SF. Konsernregnskapet omfatter Gassnova SF og det 100 % eide datterselskapet TCM Assets AS.

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med regnskapsloven og god regnskapsskikk. Foretaket er eiet 100 % av staten ved Olje- og energidepartementet. Gassnova har ikke erverv til formål og er således ikke skattepliktig.

Konsolideringsprinsipper

Konsernregnskapet er utarbeidet etter ensartede regnskapsprinsipper for like transaksjoner i alle selskaper som inngår i konsernregnskapet. Alle vesentlige transaksjoner og mellomværende mellom selskaper i konsernet er eliminert.

Aksjer i datterselskaper er eliminert i konsernregnskapet etter oppkjøpsmetoden. Dette innebærer at det oppkjøpte selskapets eiendeler og gjeld vurderes til virkelig verdi på kjøpstidspunktet, og eventuell merpris ut over dette klassifiseres som goodwill.

Klassifiserings- og vurderingsprinsipper

Omløpsmidler/Kortsiktig gjeld

Omløpsmidler og kortsiktig gjeld omfatter normalt poster som forfaller til betaling innen ett år etter balansedagen, samt poster som knytter seg til varekretsløpet. Øvrige poster er klassifisert som anleggsmiddel/langsiktig gjeld. Omløpsmidler vurderes til laveste verdi av anskaffelseskost og antatt virkelig verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på etableringstidspunktet.

Anleggsmidler/Langsiktig gjeld

Anleggsmidler omfatter eiendeler bestemt til varig eie og bruk. Anleggsmidler er vurdert til anskaffelseskost, men nedskrives til virkelig verdi dersom verdifallet ikke forventes å være forbigående. Langsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på etableringstidspunktet.

Kostnader knyttet til fjerning og opprydding er estimert og balanseført i henhold til NRS.

Inntekter

Gassnova SF mottar bevilgninger fra staten for tjenester ytet for Olje- og energidepartementet i samsvar med foretakets formål. Tilskudd bevilges årlig av Stortinget og er presentert som inntekter i regnskapet. Opptjening skjer ved gjennomføring av aktiviteter. Kostnadene knyttet til disse aktivitetene regnskapsføres under andre driftskostnader.

Annen driftsinntekt regnskapsføres når den er opptjent, altså når krav på vederlag oppstår. Dette skjer når tjenesten ytes, i takt med at arbeidet utføres. Inntektene regnskapsføres med verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet.

Varige driftsmidler

Varige driftsmidler er bokført til historisk anskaffelseskost. Driftsmidlene avskrives årlig etter en lineær avskrivningsatts hvor den økonomiske levetiden er lagt til grunn. Varige driftsmidler nedskrives til gjenvinnbart beløp ved verdifall som ikke forventes å være forbigående. Gjenvinnbart beløp er det høyeste av netto salgsverdi og verdi i bruk. Verdi i bruk er nåverdi av fremtidige kontantstrømmer knyttet til eiendelen. Nedskrivningen reverseres når grunnlaget for nedskrivningen ikke lengre er til stede.

Fordringer

Fordringer er oppført i balansen til pålydende etter fradrag for avsetning for forventet tap. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av individuelle vurderinger av de enkelte fordringene.

Bankinnskudd, kontanter og lignende

Bankinnskudd, kontanter og lignende inkluderer kontanter, bankinnskudd og andre betalingsmidler med forfallsdato som er kortere enn tre måneder fra anskaffelsen.

Skatter

Skattekostnaden sammenstilles med regnskapsmessig resultat før skatt. Skatt knyttet til egenkapitaltransaksjoner er ført mot egenkapitalen. Skattekostnaden består av betalbar skatt (skatt på årets direkte skattepliktige inntekt) og endring i netto utsatt skatt. Utsatt skatt og utsatt skattefordel er presentert netto i balansen.

Valuta

Transaksjoner i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner på transaksjonstidspunktet. Balanseposter i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner på balansedagen. Valutagevinst/tap er regnskapsført som finansinntekt/kostnad.

Pensjoner

Foretakets ansatte er medlemmer av pensjonsordninger som gir rett til fremtidige pensjonsytelser (ytelsesplaner).

En ytelsesplan er en pensjonsordning som ikke er en innskuddsplan. Ved regnskapsføring av pensjon som er ytelsesplan, kostnadsføres forpliktelsen over opptjeningsperioden i henhold til planens opptjeningsformel. Allokeringmetode tilsvarer planens opptjeningsformel med mindre det vesentlige av opptjeningen skjer mot slutten av opptjeningsperioden. Lineær opptjening legges da til grunn. For pensjonsordninger etter lov om foretakspensjon anvendes således lineær opptjening.

Aktuarielle tap og øvinster (estimatavvik) som skildes endrinerer i aktuarressise forutsetninger eller grunnlægsdata føres direkte mot egenkapitalen.

Alle pensjonskostnader føres etter IAS 19.

Netto pensjonsforpliktelse er differansen mellom nåverdien av pensjonsforpliktelsene og verdien av pensjonsmidler som er avsatt for betaling av ytelsene. Pensjonsmidlene vurderes til virkelig verdi.

Måling av pensjonsforpliktelsen og pensjonsmidlene gjennomføres på balansedagen. Arbeidsgiveravgift er inkludert i tallene, og er beregnet av netto faktisk underfinansiering.

Kontantstrømoppstilling

Kontantstrømoppstillingen er satt opp etter den indirekte modellen.

Fjerningsforpliktelse

TCM Assets AS overtok administrasjonsbygg og anlegg for testing av CO₂-fangst fra CO2 Technology Centre Mongstad DA 18. august 2017. I henhold til inngått avtale mellom TCM Assets AS og Equinor ASA, er TCM Assets AS forpliktet til å fjerne anlegg og utstyr, samt utføre miljømessig oppryddingsarbeid ved opphør av driften ved teknologisenteret forutsatt at anleggene eller utstyret ikke ønskes overtatt av andre. Selskapet betalte ikke noe kontantvederlag for anleggene; vederlaget utgjør dermed summen av de forpliktelser som TCM Assets AS har pådratt seg ved overtakelsen, bokført som fjerningsforpliktelse i 2017 (se note 8). Anlegget ble på overdragelsestidspunktet verdsatt til 134 MNOK.

Endring i forpliktelsen som følge av endret estimat knyttet til fjerningskostnadene regnskapsføres i aktuelt år.

Samtidig som TCM Assets AS påtok seg forpliktelsen til å rive anleggene når leieperioden er avsluttet ble det inngått en avtale med TCM DA (driftsselskapet) hvor driftsselskapet som en del av leievilkårene påtar seg å dekke alle rivningskostnader ved eventuelt opphør av driften. Det er således eieren av TCM DA som hefter for selskapets forpliktelse. I brev av 27. juni 2019 har Olje- og Energidepartementet klargjort at Stortingets vedtak av 7 juni 2017 og delegering i supplerende oppdragsbrev innebærer at staten vil dekke statens andel av utgifter som påløper for TCM Asset AS ved rivning av anleggene ved TCM. På bakgrunn av denne klargjøringen har TCM Assets AS balanseført en refusjonsrett på kr 134 000 000, som tilsvarer balanseført fjerningsforpliktelse. Refusjonsretten er presentert som annen inntekt i resultatregnskapet.

Note 2 - Driftsinntekter

Konsernets inntekter gjelder leieinntekt for anlegget ved TCM, bevilgning fra Olje- og energidepartementet, samt inntekter fra salg av tjenester til Technology Center Mongstad DA (TCM DA). Inntektene fordeler seg som følger:

Morselskap			Konsern	
2019	2018	Inntekter	2019	2018
0	0	Leieinntekter	20 389 534	9 258 205
84 800 000	84 901 600	Administrasjonstilskudd	84 800 000	84 901 600
369 568 171	160 631 518	Tilskudd til Fullskala CO ₂ -håndtering	369 568 171	160 631 518
454 368 171	245 533 118	Sum inntekter	474 757 705	254 791 323

Morselskap			Konsern	Konsern
2019	2018	Annen driftsinntekt	2019	2018
10 793 211	12 165 843	Salg av tjenester til TCM DA	10 793 211	12 165 843
0	0	Tilskudd fra OED til TCM Assets AS	24 113 240	27 988 800
111 300	4 628	Annet salg	111 300	4 628
10 904 511	12 170 471	Sum annen driftsinntekt	35 017 751	40 159 271

Morselskap			Konsern	Konsern
2019	2018	Annen inntekt	2019	2018
0	0	Inntekt fjerningsforpliktelse *	134 000 000	0
0	0	Sum annen inntekt	134 000 000	0

* Vedrører inntektsført rett til å få refundert fjerningskostnader, jf. regnskapslinjen Refusjonsrett (note 6).

Alle inntekter er opptjent i Norge.

Note 3 - Lønnskostnader, antall ansatte, godtgjørelser, lån til ansatte mm.

Morselskap		Lønnskostnader	Konsern	
2019	2018		2019	2018
50 633 298	50 348 792	Lønn	50 633 298	50 348 792
8 108 008	8 437 070	Arbeidsgiveravgift	8 108 008	8 437 070
5 812 030	8 871 422	Pensjonskostnader	5 812 030	8 871 422
992 230	1 991 666	Andre ytelser/personalkostnader	992 230	1 991 666
65 545 566	69 648 950	Sum lønnskostnader	65 545 566	69 648 950
40,1	40,4	Antall årsverk	40,1	40,4

Godtgjørelse til administrerende direktør	Adm.dir
Lønn	2 301 638
Pensjonskostnader	368 778
Annen godtgjørelse	339 452

Administrerende direktør har krav på etterlønn i 6 måneder ut over oppsigelsestiden på 6 måneder dersom styret beslutter å avslutte arbeidsavtalen. Ved eventuell ansettelse i ny stilling skal etterlønnen reduseres forholdsmessig. For øvrig henvises det til punkt 6 om Etterlønsordninger i note 16 - Lederlønsklæring.

Godtgjørelse til ledende personer og styret; Stilling		godtgjørelse	pensjonsopptj.
Elisabeth K. Nilssen	Leder Strategi	1 480 802	604 678
Rune G. Hansen	Leder Kommunikasjon	288 777	39 009
Ingrid S. Melaaen	Leder Climit	1 419 842	375 374
Ingveig Slettebø	Leder Stab	1 635 353	351 954
Roy Vardheim	Leder Eieroppfølging TCM	1 708 342	290 263
Tove Dahl Mustad	Leder Fullskala	1 570 230	344 910
Morten Ruud	Styrets leder	411 838	
Marianne Holmen	Styrets nestleder	246 715	
Cathrine Brekke	Styremedlem	210 185	
Kjell Olav Kristiansen	Styremedlem	210 185	
Trond Moengen	Styremedlem	210 185	
Ståle Aakenes	Styremedlem, ansattvalgt	210 185	

Samlet godtgjørelse til ledende ansatte inneholder utgifter til lønn og annen godtgjørelse.

Det vises for øvrig til erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte i note 17 - Lederlønsklæring.

Revisor

Godtgjørelse (ekskl. mva) til Deloitte AS og samarbeidende selskaper fordeler seg slik:

Morselskap			Konsern	
2019	2018		2019	2018
186 302	147 633	Lovpålagt revisjon	248 267	208 322
42 977	0	Revisjonsrelaterte tjenester	42 977	0
118 890	95 864	Andre attestasjoner	118 890	95 864
12 710	279 917	Andre tjenester utenfor revisjon *	17 464	292 065
360 879	523 414	Sum godtgjørelse revisor	427 598	596 251

* Gjelder skatte- og avgift-messig bistand fra Deloitte Advokatfirma AS og Deloitte AS, herunder arbeid knyttet til ny selskapsstruktur.

Note 4 - Andre driftskostnader

Morselskap		Andre driftskostnader	Konsern	
2019	2018		2019	2018
42 524 196	37 071 836	Andre driftskostnader	46 753 764	40 977 309
351 666 028	146 913 150	Kostnad til Fangst, Transport og Lageraktører	351 666 028	146 913 150
0	0	Eiendomsskatt	24 113 240	27 988 800
394 190 224	183 984 985	Sum andre driftskostnader	422 533 033	215 879 258

Note 5 - Anleggsmidler

Morselskap		
	Inventar og utstyr	Sum
Anskaffelseskost pr. 01.01	4 616 191	4 616 191
Tilgang	447 501	447 501
Anskaffelseskost pr. 31.12	5 063 692	5 063 692
Akkumulerte avskrivninger pr. 31.12	4 460 435	4 460 435
Balanseført verdi pr. 31.12	603 257	603 257
Avskrivninger i året	45 563	45 563
Avskrivningstid	3-5 år	3-5 år
Ikke balanseførte leieavtaler	2019	2018
Årlig leiekostnad, ikke balanseført *	3 990 344	4 049 703
Leieperiode	1 år	1 år

* I 2018 ble det inngått en leieavtale for nytt kontorbygg med estimert innflytning i 2. halvår 2020. Årlig leiekostnad vil da være kr 2,7 millioner pluss felleskostnader. Leieperioden er avtalt til 15 år.

Konsern				
	Bygninger	Anlegg	Inventar og utstyr	Sum
Anskaffelseskost pr. 01.01	7 690 296	141 220 651	4 716 191	153 627 138
Tilgang	0	23 698 000	447 501	24 145 501
Anskaffelseskost pr. 31.12	7 690 296	164 918 651	5 163 692	177 772 639
Akkumulerte avskrivninger pr. 31.12	2 530 980	49 410 083	4 540 990	56 482 053
Balanseført verdi pr. 31.12	5 159 316	115 508 568	622 702	121 290 586
Avskrivninger i året	1 125 668	21 854 006	78 896	23 058 570
Avskrivningstid	7 år	7 år	3-5 år	
Ikke balanseførte leieavtaler	31.12.2019	2018		
Årlig leiekostnad, ikke balanseført*	7 991 504	7 801 164		
Leieperiode	1 år	1 år		

* Årlig leiekostnad ovenfor inkluderer faktisk bokført tomteleie for TCM Assets AS (kr 4.001.160), samt leie av kontorlokaler (kr 3.990.344).

Note 6 - Refusjonsrett

Morselskap			Konsern	
2019	2018	Andre fordringer	2019	2018
0	0	Fordring TCM DA / Olje- og energidepartementet	134 000 000	0

Samtidig som TCM Assets AS påtok seg forpliktelsen til å rive anleggene når leieperioden er avsluttet ble det inngått en avtale med TCM DA (driftsselskapet) hvor driftsselskapet som en del av leievilkårene påtar seg å dekke alle rivningskostnader ved eventuelt opphør av driften. Det er således eieren av TCM DA som hefter for selskapets forpliktelse. I brev av 27. juni 2019 har Olje- og Energidepartementet klargjort at Stortingets vedtak av 7 juni 2017 og delegering i supplerende oppdragsbrev innebærer at staten vil dekke statens andel av utgifter som påløper for TCM Asset AS ved rivning av anleggene ved TCM. På bakgrunn av denne klargjøringen har TCM Assets AS balanseført en refusjonsrett på kr 134 000 000, som tilsvarer balanseført fjerningsforpliktelse. Refusjonsretten er presentert som annen inntekt i resultatregnskapet.

Note 7 - Finansposter

Morselskap			Konsern	
2019	2018	Finansinntekt	2019	2018
4 196 719	2 571 358	Renteinntekt	4 332 218	2 630 747
7 386	48 681	Valutagevinst	7 386	48 681
4 204 105	2 620 039	Sum finansinntekt	4 339 604	2 679 428
2019	2018	Finanskostnad	2019	2018
70	1 784	Rentekostnad	70	1 784
61 651	15 472	Valutatap	61 651	15 472
0	0	Annen rentekostnad - fjerningsforpliktelse	0	2 600 000
61 721	17 257	Sum finanskostnad	61 721	2 617 257

Note 8 - Andre kortsiktige fordringer

Morselskap			Konsern	
2019	2018	Andre kortsiktige fordringer består av:	2019	2018
185 813	375 463	Forskuddsbetalte kostnader	185 813	375 463
54 844	7 370	Andre kortsiktige fordringer	54 844	7 370
0	0	Merverdiavgift til gode	2 206 317	0
240 657	382 833	Sum andre kortsiktige fordringer	2 446 974	382 833

Note 9 - Bundne midler

Morselskap			Konsern	
2019	2018	Bundne midler	2019	2018
2 523 171	3 010 009	Skattetrekksmidler på egen konto	2 523 171	3 010 009
2 523 171	3 010 009	Sum bundne midler	2 523 171	3 010 009

Note 10 - Egenkapital
Morselskap

	Innskudds-	Annenn egenkapital	Sum egenkapital
	kapital		
Egenkapital pr. 01.01	10 000 000	26 922 206	36 922 206
Aktuarmessig tap/gevinst ført mot annen egenkapital (-/+)		7 651 653	7 651 653
Årets resultat		9 633 714	9 633 714
Egenkapital pr. 31.12	10 000 000	44 207 573	54 207 573

Annenn egenkapital består av inneværende og tidligere års tilbakeholdte resultat, samt aktuarmessig tap/gevinst ført direkte mot annen egenkapital. Gassnova SF er eiet 100 % av staten ved Olje- og energidepartementet.

Konsern

	Innskudds-	Annenn egenkapital	Sum egenkapital
	kapital		
Egenkapital pr. 01.01	10 000 000	3 411 930	13 411 930
Aktuarielt tap/gevinst ført mot annen egenkapital (-/+)		7 651 653	7 651 653
Årets resultat		114 526 292	114 526 292
Egenkapital pr. 31.12	10 000 000	125 589 874	135 589 875

Note 11 - Pensjonsforpliktelse

Foretakets ansatte er medlemmer av pensjonsordninger som gir rett til fremtidige pensjonsytelser (ytelsesplaner). Ytelsene er basert på antall opptjeningsår og lønn ved oppnådd pensjonsalder. Foretaket er pliktig til å ha tjenstepensjonsordning etter lov om obligatorisk tjenestepensjon og ordningen oppfyller krav etter denne lov. Opptjente pensjonsrettigheter er sikret gjennom pensjonsordninger i Statens Pensjonskasse.

	2019	2018
Antall personer i ordningen	47	47
Aktive	40	42
Pensjonister	5	4
Oppsatte	2	1
Årets pensjonskostnad	2019	2018
Nåverdi av pensjoner opptjent i perioden	10 075 577	9 137 324
Effekt av årets planendring	(5 001 209)	0
Rentekostnad av pensjonsforpliktelse	2 418 764	1 697 873
Forventet avkastning på pensjonsmidlene	(2 505 938)	(1 999 438)
Administrasjonskostnad	144 605	137 183
Årets netto pensjonskostnad	5 131 799	8 972 942
Arbeidsgiveravgift	723 584	1 265 185
Årets netto pensjonskostnad inkl. arbeidsgiveravgift	5 855 383	10 238 127
Endring i pensjonsforpliktelse	2019	2018
Balanseført pensjonsforpliktelse (over-) underfinansiering ved periodens begynnelse	47 107 495	32 347 840
Resultatført pensjonskostnad i perioden	5 855 383	10 238 127
Aktuarmessig tap (gevinst) ført mot egenkapital	(7 651 653)	14 983 137
Innbetalinger og utbetalt driftspensjon, inkl. AGA	(9 370 063)	(10 461 609)
Balanseført pensjonsforpliktelse (over-) underfinansiering ved periodens slutt	35 941 162	47 107 495
Finansiell status	2019	2018
Pensjonsforpliktelse	96 298 275	96 033 070
Pensjonsmidler	64 798 571	54 746 922
Periodisert arbeidsgiveravgift	4 441 458	5 821 347
Ikke resultatført virkning av estimatavvik	0	0
Netto pensjonsforpliktelse	35 941 162	47 107 495
Økonomiske forutsetninger	2019	2018
Diskonteringsrente	2,30 %	2,60 %
Forventet avkastning pensjonsmidler	2,30 %	4,30 %
Årlig forventet lønnsvekst	2,25 %	2,75 %
Årlig forventet regulering pensjon	1,25 %	1,75 %
Årlig forventet G-regulering	2,00 %	2,25 %
Forventet frivillig avgang før/etter 50 år	0	0
Uttakstilbyelighet førtid (AFP)	0	0

Pensjonsmidlene består av investeringer i foretaksobligasjoner (OMF).

Note 12 - Annen kortsiktig gjeld

Morselskap		Annen kortsiktig gjeld består av:		Konsern	
2019	2018			2019	2018
5 261 800	5 013 048	Lønn, feriepenger o.l.		5 261 800	5 013 048
77 125 323	54 640 241	Påløpte kostnader		77 125 323	54 644 929
4 778 361	12 647 684	ACT EU-midler**		4 778 361	12 647 684
41 596 507	17 337 679	Netto skyldig til OED vedrørende Fullskala CO ₂ -håndtering		41 596 507	17 337 679
2 463 065	0	TCM DA - kortsiktig gjeld *		28 828 682	10 063 303
131 225 057	89 638 653	Sum annen kortsiktig gjeld		157 590 674	99 706 643

* Beløpet er forskuttet anleggsleie fra TCM DA til TCM Assets knyttet til 2020.

**ACT EU-midler

Gassnova har mottatt midler fra EU kommisjonen, via Norges forskningsråd, knyttet til ACT Programmet. Midlene skal utbetales til tilskuddsmottakere i henhold til fastsatt utbetalingsplan. Midlene som ikke er utbetalt til tilskuddsmottakerne per 31.12.2019 er klassifisert som kortsiktig gjeld i selskapets balanse. Oversikten nedenfor viser mottatte og utbetalte ACT Midler i 2019.

ACT EU-midler per 01.01.19	12 647 684
Mottatte ACT EU-midler 2019	0
Utbetalte ACT EU-midler i 2019	7 869 323
ACT EU-midler per 31.12.2019	4 778 361

Note 13 - Transaksjoner og mellomværende med nærstående parter
Resultatmessige transaksjoner

Morselskap		Motpart		Resultatlinje		Konsern	
2019	2018					2019	2018
454 368 171	245 533 118	Tildelinger	OED	Inntekter		478 481 411	273 521 918
0	0	Leieinntekter	TCM DA	Inntekter		20 389 534	9 258 205
10 793 211	12 165 843	Salg av tjenester	TCM DA	Annen driftsinnt.		10 793 211	12 165 843
0	0	Inntekt	TCM DA / OED	Annen inntekt		134 000 000	0
465 161 382	257 698 961	Sum				643 664 156	294 945 966

Motparter

Olje- og energidepartementet (OED) er eier av Gassnova SF.

Technology Centre Mongstad DA (TCM DA) eies av Den norske stat ved Olje- og energidep., Equinor ASA, A/S Norske Shell og

Total E&P Norge AS. Statens andel forvaltes av Gassnova SF.

Transaksjoner

Tildelinger, herunder administrasjonstilskudd, faktureres i tråd med årlig bevilgning gitt i oppdragsbrev fra

Olje- og energidepartementet. Salg av tjenester til TCM DA faktureres i henhold til Participant's Agreement. I de tilfeller Gassnova SF har pådratt kostnader på vegne av TCM DA er dette viderefakturert uten påslag. Leieinntekter faktureres fra TCM Assets AS til TCM DA, i henhold til inngåtte avtaler. I regnskapslinjen Annen inntekt inngår inntektsføring på kr 134.000.000 som vedrører rett til å få refundert fjerningskostnader, jf. regnskapslinjen Andre fordringer (note 6).

Mellomværende

	Kundefordringer	
	2019	2018
TCM DA	1 731 310	5 800 167
	Leverandørgjeld/Annen KG	
	2019	2018
TCM DA	26 365 618	10 063 303
	Øvrig langsiktig gjeld	
	2019	2018
TCM DA	0	5 870 260
	Andre fordringer	
	2019	2018
OED / TCM DA	134 000 000	0

Note 14 - Datterselskap

Datterselskap	Forretningskontor	Stemme/eieandel	Egenkapital	
			31.12.2019	31.12.2018
TCM Assets AS	Porsgrunn	100 %	(81 382 303)	(23 510 275)

Note 15 - Fjerningsforpliktelse

Kostnader knyttet til fjerning og opprydding er estimert og balanseført i henhold til NRS. Beregningen baserer seg på en innhentet vurdering fra tredjeparts selskap og selskapets egne vurderinger.

Infrastruktur er splittet på infrastruktur og infrastruktur – Lease, for å skille mellom den delen av anlegget som er egeieid og de eiendelene som eid av Equinor Refining Norway AS. Den estimerte fjerningsforpliktelsen er basert på at hele anlegget fjernes samtidig. Dette innebærer at hvis man ønsker å fjerne kun en del av anlegget, vil dette trolig bli dyrere enn kostnaden beregnet per anlegg. Det er ikke beregnet eller avsatt fjerningsforpliktelse for fjerning av bygninger (administrasjonsbygget), da det ikke er ventet at dette skal fjernes ved et eventuelt opphør av virksomheten.

Selskapets fjerningsforpliktelse er estimert til kr 134 000 000 og inkluderer forutsetninger om kostnader ved fjerning og tidspunktet for fjerning. Beregningen omfatter betydelig skjønn og kan endres over tid avhengig av endrede forutsetninger og måten fjerningen gjennomføres på.

Note 16 - Skatt

Skattekostnader i konsernet knytter seg i sin helhet til datterselskapet TCM Assets AS.

Konsernet:

	2019	2018
Årets resultat før skattekostnad	127 282 458	(11 427 578)
Permanente forskjeller	0	(6 637 990)
+/- Endringer midlertidige forskjeller	(117 735 780)	17 404 482
- Fremførbart underskudd	(5 728 195)	0
Årets skattegrunnlag	3 818 483	(661 085)
Betalbar skatt på årets resultat	840 066	0

Spesifikasjon av grunnlag for utsatt skattefordel:

	01.01.2019	31.12.2019	Endringer
Driftsmidler	(19 782 080)	(36 046 300)	16 264 220
Andre forskjeller	0	134 000 000	(134 000 000)
Fremførbart underskudd	(5 728 195)	0	(5 728 195)
Midlertidige forskjeller, resultateffekt	(25 510 275)	97 953 699	(123 463 975)
Grunnlag ikke bal.f. utsatt skattefordel	25 510 275	(97 953 699)	123 463 975
Netto balanseført utsatt skatt/skattefordel 22	0	21 549 814	(21 549 814)

Note 17 - Lederlønnserklæring

Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte i Gassnova SF

1. Utgangspunktet for foretakets lederlønnspolitik

Styret i Gassnova SF mener de ansatte er foretakets viktigste ressurs og er opptatt av at foretaket tilbyr konkurransedyktige vilkår slik at foretaket tiltrekker seg og beholder dyktige medarbeidere. Retningslinjene for lederlønnfastsettelsen er basert på «Retningslinjer for lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte i foretak og selskaper med statlig eierandel» av 13. februar 2015, fastsatt av Nærings- og fiskeridepartementet. Ledende ansatte omfatter Administrerende Direktør og andre ledende ansatte, jf. Ot.prp. nr. 55 (2005–2006), som viser til regnskapsloven og allmennaksjelovens regler om «ledende ansatte».

Lederlønningene i Gassnova SF fastsettes derfor ut fra følgende hovedprinsipper:

Lederlønningene skal være konkurransedyktige, men foretaket skal ikke være lønnsledende. Foretaket skal tiltrekke seg og beholde gode ledere. Lønningene (summen av godtgjørelsene som mottas) skal normalt ligge rundt gjennomsnittet av lederlønninger for tilsvarende ledere i sammenlignbare virksomheter. Det er styrets ansvar å fastsette retningslinjer for godtgjørelse til ledende ansatte. Administrerende direktørs godtgjørelse fastsettes av styret. Administrerende direktør er ansvarlig for lønnfastsettelsen i foretaket.

2. Hvem er omfattet av retningslinjene

Administrerende direktør og ledergruppen er direkte omfattet av retningslinjene.

3. Hvilken periode gjelder erklæringen for

Erklæringen gjelder for 2020. Prinsippene er ikke endret fra 2019. Administrerende direktør vil legge erklæringen til grunn for sitt arbeid etter behandlingen i styremøte i januar 2020.

Lederlønnspolitikken for 2019 har fulgt de retningslinjer som var inntatt i årsregnskapet for 2018.

4. Hovedprinsippene i foretakets lederlønnspolitik

Fastlønnen skal være hovedelementet i lederens lønn. Det gjelder ingen særskilte rammer for fastlønnens størrelse, men fastlønnen skal være markedsmessig. Administrerende direktør skal være lønnsledende i foretaket. Det kan foretas årlige undersøkelser av lønn for sammenlignbare stillinger ved bruk av eksterne konsulenter og samarbeidspartnere.

I tillegg til fastlønnen kan lederne motta tilleggssytelser. Nedenfor kommenteres fastlønn og de enkelte tilleggssytelser som kan benyttes mer spesifikt.

4.1. Fastlønn

Fastlønnen er definert som brutto årslønn før skatt og før beregning av variabel lønn og andre tilleggssytelser.

4.2. Naturalytelser og andre særlige ordninger

Ledende ansatte kan ha naturalytelser som er vanlige for sammenlignbare stillinger som for eksempel fri telefon, bærbar-pc, fri bredbåndstilknytning og bruk, behovsprøvd bilgodtgjørelse og parkering. Som hovedregel søker foretaket å samle kompensasjon og ytelse gjennom lønnsystemet.

5. Pensjonsordninger

Foretakets pensjonsordning for alle ansatte er basert på Statens Pensjonskasses til enhver tid gjeldende regler for pensjonsalder og aldersgrense, og samlet kompensasjonsgrad skal ikke overstige 66 prosent av lønnen, dog begrenset opp til 12G. Dette ivaretas av foretakets medlemskap i Statens Pensjonskasse i medhold av vedtak i Forbruker- og administrasjonsdepartementet av 26.6.2007. Alle ansatte i foretaket har rett til AFP ved at foretaket er med i Statens Pensjonskasses ordning for dette (førtdpensjon).

6. Etterlønnordninger

I forhåndsavtale hvor Administrerende direktør fraskriver seg bestemmelsene om oppsigelsesvern i arbeidsmiljøloven kan det avtales sluttvederlag. Sluttvederlag skal ikke benyttes ved frivillig avgang med mindre det foreligger særlige grunner for det. Det henvises til avsnitt vedrørende sluttvederlag i «Retningslinjer for lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte i foretak og selskaper med statlig eierandel» hvor samlet sluttvederlag og lønn i oppsigelsestiden i sum ikke bør overstige 12 månedslønner, samt retningslinjer for eventuell reduksjon av sluttvederlaget.

I tråd med de samme retningslinjene kan det for øvrige ledende ansatte ikke inngås forhåndsavtale om sluttvederlag hvor kompensasjon ved fratredelse er endelig fastsatt. Det kan i stedet inngås forhåndsavtale om rimelig sluttvederlag som får virkning dersom den ansatte ikke bestrider oppsigelsen. For slikt

Note 18 - Fortsatt drift

Forutsetningen om fortsatt drift er til stede, og årsregnskapet for 2019 er satt opp under denne forutsetning.

Nåværende driftsperiode for TCM utløper i august 2020, og det er i 2019 ført samtaler mellom Gassnova og de industrielle eierne om en forlengelse. I 2019 er det oppnådd enighet om en ny partnerskapsavtale (PA), der de industrielle eierne øker sine respektive eierandeler fra 7,5 % til 8,7 %. Forslaget til ny avtale løper til slutten av 2023.

7.3 REVISJONSBERETNING GASSNOVA

Deloitte.

Deloitte AS
Dronning Eufemias gate 14
Postboks 221 Sentrum
NO-0103 Oslo
Norway

Tel.: +47 23 27 90 00
Fak: +47 23 27 90 01
www.deloitte.no

Til foretaksmøte i Gassnova SF

UAVHENGIG REVISORS BERETNING

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert Gassnova SFs årsregnskap som viser et overskudd i selskapsregnskapet på kr 9 633 714 og et overskudd i konsernregnskapet på kr 114 526 292. Årsregnskapet består av:

- selskapsregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2019, resultatregnskap og kontantstrømpstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noteopplysninger, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper, og
- konsernregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2019, resultatregnskap og kontantstrømpstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noteopplysninger, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening:

- er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter
- gir det medfølgende selskapsregnskapet et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til Gassnova SF per 31. desember 2019 og av foretakets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.
- gir det medfølgende konsernregnskapet et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til konsernet Gassnova SF per 31. desember 2019 og av konsernets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet. Vi er uavhengige av foretaket og konsernet slik det kreves i lov og forskrift, og har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Øvrig informasjon

Ledelsen er ansvarlig for øvrig informasjon. Øvrig informasjon omfatter informasjon i Årsrapporten bortsett fra årsregnskapet og den tilhørende revisjonsberetningen.

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke øvrig informasjon, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese øvrig informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom øvrig informasjon og årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon.

Dersom vi konkluderer med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Styrets og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder (ledelsen) er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet er ledelsen ansvarlig for å ta standpunkt til foretakets og konsernets evne til fortsatt drift, og på tilbørlig måte å opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avvirket.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i regnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av internkontroll.
- opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av foretakets og konsernets interne kontroll.
- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimaterne og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige.
- konkluderer vi på hensiktsmessigheten av ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen ved avleggelsen av regnskapet, basert på innhentede revisjonsbevis, og hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape tvil av betydning om foretakets og konsernets evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det eksisterer vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i regnskapet, eller, dersom slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, at vi modifierer vår konklusjon om årsregnskapet og årsberetningen. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet inntil datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at foretaket og konsernet ikke fortsetter driften.
- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet representerer de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde.
- innhenter vi tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis vedrørende den finansielle informasjonen til enhetene eller forretningsområdene i konsernet for å kunne gi uttrykk for en mening om det konsoliderte regnskapet. Vi er ansvarlige for å lede, følge opp og gjennomføre konsernrevisjonen. Vi alene er ansvarlige for vår revisjonskonklusjon.

Vi kommuniserer med dem som har overordnet ansvar for styring og kontroll blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og til hvilken tid revisjonsarbeidet skal utføres. Vi utveksler også

informasjon om forhold av betydning som vi har avdekket i løpet av revisjonen, herunder om eventuelle svakheter av betydning i den interne kontrollen.

Uttalelse om andre lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet og forutsetningen om fortsatt drift er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av foretakets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsikk i Norge.

Oslo, 2. mars 2020
Deloitte AS

Mette Herdlevær
statsautorisert revisor

8 ÅRSREGNSKAP TCM ASSETS AS

8.1 ÅRSREGNSKAP TCM ASSETS AS

Resultatregnskap for perioden 01.01 - 31.12.2019 TCM ASSETS AS

	Note	2019	2018
Leieinntekt	1	20 389 534	9 258 205
Tilskudd	1	24 113 240	27 988 800
Annen inntekt	1, 7, 9	134 000 000	0
Sum driftsinntekter	1	178 502 774	37 247 005
Avskrivning	6	(23 013 007)	(20 877 689)
Annen driftskostnad	2, 3, 5	(28 342 808)	(31 894 273)
Sum driftskostnader		(51 355 815)	(52 771 961)
Driftsresultat		127 146 959	(15 524 956)
Annen renteinntekt		135 499	59 389
Sum finansinntekter		135 499	59 389
Annen rentekostnad		0	(2 600 000)
Sum finanskostnader		0	(2 600 000)
Netto finansposter		135 499	(2 540 611)
Ordinært resultat før skattekostnad		127 282 458	(18 065 567)
Skattekostnad på ordinært resultat	15	(22 389 880)	0
Ordinært resultat		104 892 578	(18 065 567)
Årsresultat	12	104 892 578	(18 065 567)
Overføringer			
Udekket tap	12	25 510 275	(18 065 567)
Annen egenkapital		79 382 303	0
Sum		104 892 578	(18 065 567)

Balanse pr. 31.12.2019
TCM ASSETS AS

	Note	2019	2018
EIENDELER			
Anleggsmidler			
Varige driftsmidler			
Bygninger	6	5 159 314	6 284 983
Maskiner og anlegg	6	115 508 570	113 664 575
Anlegg, driftsløsøre og inventar	6	19 444	52 778
Sum varige driftsmidler		120 687 329	120 002 336
Finansielle anleggsmidler			
Refusjonsrett	7, 8, 9	134 000 000	0
Sum finansielle anleggsmidler		134 000 000	0
Sum anleggsmidler		254 687 329	120 002 336
Omløpsmidler			
Fordringer			
Kundefordringer		0	2 425 224
Andre fordringer		2 206 317	658 578
Sum fordringer		2 206 317	3 083 802
Bankinnskudd, kontanter og lignende	4	7 303 046	5 284 114
Sum bankinnskudd, kontanter og lignende		7 303 046	5 284 114
Sum omløpsmidler		9 509 363	8 367 915
Sum eiendeler		264 196 692	128 370 251

Balanse pr. 31.12.2019
TCM ASSETS AS

	Note	2019	2018
EGENKAPITAL OG GJELD			
Egenkapital			
Innskutt egenkapital			
Aksjekapital (2 000 000 aksjer à kr 1,00)	10, 11, 12	2 000 000	2 000 000
Sum innskutt egenkapital		2 000 000	2 000 000
Opptjent egenkapital			
Annen egenkapital		79 382 303	0
Udekket tap	12	0	(25 510 275)
Sum opptjent egenkapital		79 382 303	(25 510 275)
Sum egenkapital	12, 13	81 382 303	(23 510 275)
Gjeld			
Avsetning for forpliktelser			
Utsatt skatt	14, 15	21 549 814	0
Fjerningsforpliktelse	8	134 000 000	134 000 000
Sum avsetning for forpliktelser		155 549 814	134 000 000
Annen langsiktig gjeld			
Andre avsetninger	9	0	5 870 260
Sum annen langsiktig gjeld		0	5 870 260
Sum langsiktig gjeld		155 549 814	139 870 260
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld		58 891	1 942 276
Betalbar skatt	15	840 066	0
Annen kortsiktig gjeld	9	26 365 618	10 067 990
Sum kortsiktig gjeld		27 264 575	12 010 266
Sum gjeld		182 814 389	151 880 526
Sum egenkapital og gjeld		264 196 692	128 370 251

Porsgrunn, 02.03.2020
 I styret for TCM ASSETS AS

 Roy Vike Vardheim
 Styrets leder

 Ingveig Slettebø
 Styremedlem

Noter 2019 TCM ASSETS AS

Regnskapsprinsipper

TCM Assets AS ble stiftet den 24. mai 2017. Formålet med TCM Assets er å eie CO2 fangstanlegg på Teknologisenteret Mongstad og å leie ut anleggene til et driftsselskap, samt drive virksomhet som naturlig hører til dette, herunder administrasjon og tilretteleggelse for utvikling av testing- og forskningstjenester. Anlegg og administrasjonsbygg med tilhørende løsøre ble 18. august 2017 overdratt til TCM Assets AS fra CO2 Technology Centre Mongstad DA, som avviklet driften 17. august 2017. Anlegget er lokalisert på Mongstad i Lindås kommune. TCM Assets AS leier ut anlegget til et driftsselskap. Selskapet er administrert av Gassnova SF og forretningskontoret ligger i Porsgrunn kommune.

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med reglene for små foretak i regnskapsloven, samt god regnskapsskikk.

Driftsinntekter

Leieinntekt regnskapsføres når den er opptjent, altså når krav på vederlag oppstår. Dette skjer når selskapet, i henhold til inngåtte avtaler, har krav på vederlag. Inntektene regnskapsføres med verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet.

TCM Assets AS mottar bevilgninger fra staten for å dekke sine kostnader knyttet til eiendomsskatt. Midlene bevilges årlig av Stortinget og er presentert som tilskudd i regnskapet. Kostnadene knyttet til eiendomsskatt regnskapsføres under andre driftskostnader.

Omløpsmidler/Kortsiktig gjeld

Omløpsmidler og kortsiktig gjeld omfatter normalt poster som forfaller til betaling innen ett år etter balansedagen, samt poster som knytter seg til varekretsløpet. Øvrige poster er klassifisert som anleggsmiddel/langsiktig gjeld. Omløpsmidler vurderes til laveste verdi av anskaffelseskost og antatt virkelig verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på etableringstidspunktet.

Anleggsmidler/Langsiktig gjeld

Anleggsmidler omfatter eiendeler bestemt til varig eie og bruk. Anleggsmidler er vurdert til anskaffelseskost, men nedskrives til virkelig verdi dersom verdifallet ikke forventes å være forbigående. Langsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på etableringstidspunktet.

Varige driftsmidler

Varige driftsmidler er bokført til historisk anskaffelseskost. Driftsmidlene avskrives årlig etter en lineær avskrivningssats hvor den økonomiske levetiden er lagt til grunn. Varige driftsmidler nedskrives til gjenvinnbart beløp ved verdifall som ikke forventes å være forbigående. Gjenvinnbart beløp er det høyeste av netto salgsverdi og verdi i bruk. Verdi i bruk er nåverdi av fremtidige kontantstrømmer knyttet til eiendelen. Nedskrivningen reverseres når grunnlaget for nedskrivningen ikke lengre er til stede.

Fordringer

Fordringer er oppført i balansen til pålydende etter fradrag for avsetning for forventet tap. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av individuelle vurderinger av de enkelte fordringene.

Bankinnskudd, kontanter og lignende

Bankinnskudd, kontanter og lignende inkluderer kontanter, bankinnskudd og andre betalingsmidler med forfallsdato som er kortere enn tre måneder fra anskaffelsen.

Skatt

Skattekostnaden i resultatregnskapet omfatter både periodens betalbare skatt og endring i utsatt skatt. Utsatt skatt er beregnet med 22 % på grunnlag av de midlertidige forskjeller som eksisterer mellom regnskapsmessige og skattemessige verdier, samt skattemessig underskudd til fremføring ved utgangen av regnskapsåret. Skatteøkende og skattereduserende midlertidige forskjeller som reverserer eller kan reversere i samme periode er utlignet og skattevirkningen er beregnet på nettogrunnlaget.

Fjerningsforpliktelse

TCM Assets AS overtok administrasjonsbygg og anlegg for testing av CO2-fangst fra CO2 Technology Centre Mongstad DA 18. august 2017. I henhold til inngått avtale mellom TCM Assets AS og Equinor ASA, er TCM Assets AS forpliktet til å fjerne anlegg og utstyr, samt utføre miljømessig oppryddingsarbeid ved opphør av driften ved teknologisenteret forutsatt at anleggene eller utstyret ikke ønskes overtatt av andre. Selskapet betalte ikke noe

kontantvederlag for anleggene; vederlaget utgjør dermed summen av de forpliktelser som TCM Assets AS har pådratt seg ved overtakelsen, bokført som fjerningsforpliktelse i 2017 (se note 8). Anlegget ble på overdragelsestidspunktet verdsatt til 134 MNOK.

Endring i forpliktelsen som følge av endret estimat knyttet til fjerningskostnadene regnskapsføres i aktuelt år.

Samtidig som TCM Assets AS påtok seg forpliktelsen til å rive anleggene når leieperioden er avsluttet ble det inngått en avtale med TCM DA (driftsselskapet) hvor driftsselskapet som en del av leievilkårene påtar seg å dekke alle rivningskostnader ved eventuelt opphør av driften. Det er således eieren av TCM DA som hefter for selskapets forpliktelse. I brev av 27. juni 2019 har Olje- og Energidepartementet klargjort at Stortingets vedtak av 7 juni 2017 og delegering i supplerende oppdragsbrev innebærer at staten vil dekke statens andel av utgifter som påløper for TCM Asset AS ved rivning av anleggene ved TCM. På bakgrunn av denne klargjøringen har TCM Assets AS balanseført en refusjonsrett på kr 134 000 000, som tilsvarer balanseført fjerningsforpliktelse. Refusjonsretten er presentert som annen inntekt i resultatregnskapet.

Det er ingen prinsippendringer fra 2018 til 2019.

Note 1 - Driftsinntekter

	2019	2018
Leieinntekt	20 389 534	9 258 205
Tilskudd	24 113 240	27 988 800
Annen inntekt	134 000 000	0
Sum driftsinntekter	178 502 774	37 247 005

Selskapets leieinntekt er i sin helhet knyttet til utleie av selskapets anlegg ved TCM. Den kommunale eiendomsskatten blir finansiert fra OED og regnskapsført som tilskudd. Annen inntekt vedrører inntektsført rett til å få refundert fjerningskostnader, jf. regnskapslinjen Refusjonsrett (note 7).

Note 2 - Ytelse til ledende personer

Ytelse til ledende personer

Det er ikke utbetalt lønn eller godtgjørelse i selskapet for 2019. Selskapet har ikke egne ansatte og blir administrert av eier Gassnova SF.

Note 3 - Obligatorisk tjenestepensjon

Obligatorisk tjenestepensjon

Foretaket er ikke pliktig til å ha tjenestepensjonsordning etter lov om obligatorisk tjenestepensjon.

Note 4 - Bankinnskudd

Posten inneholder kun frie midler.

Note 5 - Andre driftskostnader

Av selskapets andre driftskostnader utgjør eiendomsskatt kr 24 113 240.

Kostnadsført revisjonshonorar for 2019 utgjør kr 61 965. Honorar for annen bistand utgjør kr 4 754.

Note 6 - Spesifikasjon av varige driftsmidler

	Bygninger og annen		Driftsløsøre	Sum
	fast eiendom	Anlegg		
Anskaffelseskost 01.01.2019	7 690 296	141 220 651	100 000	149 010 947
Tilgang i året	0	23 698 000	0	23 698 000
Avgang i året	0	0	0	0
Anskaffelseskost 31.12.2019	7 690 296	164 918 651	100 000	172 708 947
Akk. av- og nedskr. 01.01.2019	(1 405 312)	(30 156 077)	(47 222)	(31 608 611)
Akkumulerte avskr. 31.12.2019	(2 530 980)	(49 410 083)	(80 555)	(52 021 618)
Balanseført verdi pr. 31.12.2019	5 159 316	115 508 568	19 445	120 687 329
Årets avskrivninger	(1 125 668)	(21 854 006)	(33 333)	(23 013 007)
Økonomisk levetid	7 år	7 år	3 år	
Avskrivningsplan: Lineær	14,29 %	14,29 %	33,33 %	

Note 7 - Refusjonsrett

	2019	2018
Fordring TCM DA / Olje- og energidepartementet	134 000 000	0

Samtidig som TCM Assets AS påtok seg forpliktelsen til å rive anleggene når leieperioden er avsluttet ble det inngått en avtale med TCM DA (driftsselskapet) hvor driftsselskapet som en del av leievilkårene påtar seg å dekke alle rivningskostnader ved eventuelt opphør av driften. Det er således eieren av TCM DA som hefter for selskapets forpliktelse. I brev av 27. juni 2019 har Olje- og Energidepartementet klargjort at Stortingets vedtak av 7 juni 2017 og delegering i supplerende oppdragsbrev innebærer at staten vil dekke statens andel av utgifter som påløper for TCM Asset AS ved rivning av anleggene ved TCM. På bakgrunn av denne klargjøringen har TCM Assets AS balanseført en refusjonsrett på kr 134 000 000, som tilsvarer balanseført fjerningsforpliktelse. Refusjonsretten er presentert som annen inntekt i resultatregnskapet.

Note 8 - Fjerningsforpliktelse

Kostnader knyttet til fjerning og opprydding er estimert og balanseført i henhold til NRS. Beregningen baserer seg på en innhentet vurdering fra tredjeparts selskap og selskapets egne vurderinger.

Infrastruktur er splittet på infrastruktur og Infrastruktur – Lease, for å skille mellom den delen av anlegget som er egeneid og de eiendelene som eid av Equinor Refining Norway AS. Den estimerte fjerningsforpliktelsen er basert på at hele anlegget fjernes samtidig. Dette innebærer at hvis man ønsker å fjerne kun en del av anlegget, vil dette trolig bli dyrere enn kostnaden beregnet per anlegg. Det er ikke beregnet eller avsatt fjerningsforpliktelse for fjerning av bygninger (administrasjonsbygget), da det ikke er ventet at dette skal fjernes ved et eventuelt opphør av virksomheten.

Selskapets fjerningsforpliktelse er estimert til kr 134 000 000 og inkluderer forutsetninger om kostnader ved fjerning og tidspunktet for fjerning. Beregningen omfatter betydelig skjønn og kan endres over tid avhengig av endrede forutsetninger og måten fjerningen gjennomføres på.

Note 9 - Nærstående parter

Spesifikasjon	Motpart	Regnskapslinje	2019	2018
Forskuttet anleggsleie	TCM DA	Langsiktig gjeld	0	5 870 260
Forskuttet anleggsleie	TCM DA	Kortsiktig gjeld	26 365 618	10 067 990
Inntekt	TCM DA / OED	Annen inntekt	134 000 000	0
Sum Gjeld			160 365 618	15 938 250

Forskuttet anleggsleie fra TCM DA til TCM Assets AS vil i sin helhet bli inntektsført i 2020.

I regnskapslinjen Annen inntekt inngår inntektsføring på kr 134 000 000 som vedrører rett til å få refundert fjerningskostnader, jf. regnskapslinjen Andre fordringer (note 7).

Note 10 - Aksjekapital

Foretaket har 2 000 000 aksjer, pålydende kr 1,00, noe som gir en samlet aksjekapital på kr 2 000 000.

Foretaket har én aksjeklasse. Alle aksjer har lik stemme- og utbytterett.

Note 11 - Aksjonærer

Foretaket har 1 aksjonær per 31.12.2019.

Aksjonærens navn	Antall aksjer	Eierandel
Gassnova SF	2 000 000	100,00%
Sum	2 000 000	100,00%

Note 12 - Egenkapital

	Aksjekapital	Annen EK	Udekket tap	Sum
Egenkapital 01.01.2019	2 000 000		(25 510 275)	(23 510 275)
Årets resultat		79 382 303	25 510 275	104 892 578
Egenkapital 31.12.2019	2 000 000	79 382 303	0	81 382 303

Note 13 - Fortsatt drift

Forutsetningen om fortsatt drift er til stede, og årsregnskapet for 2019 er satt opp under denne forutsetning.

Nåværende driftsperiode for TCM utløper i august 2020, og det er i 2019 ført samtaler mellom Gassnova og de industrielle eierne om en forlengelse. I 2019 er det oppnådd enighet om en ny partnerskapsavtale (PA), der de industrielle eierne øker sine respektive eierandeler fra 7,5 % til 8,7 %. Forslaget til ny avtale løper til slutten av 2023.

Note 14 - Midl. forskjeller - Utsatt skatt/skattefordel

Utsatt skatt/utsatt skattefordel i balansen avsettes på grunnlag av forskjeller mellom regnskapsmessige og skattemessige verdier i henhold til norsk regnskapsstandard for skatt. Midlertidige skatteøkende og skattereduserende forskjeller som kan utlignes er nettoført.

Midlertidige forskjeller knyttet til:	01.01.2019	31.12.2019	Endring
Anleggsmidler	(19 782 080)	(36 046 300)	16 264 220
Andre forskjeller	0	134 000 000	(134 000 000)
Skattemessig fremførbart underskudd	(5 728 195)	0	(5 728 195)
Netto forskjeller	(25 510 275)	97 953 700	(123 463 975)
Skattereduserende forskjeller som ikke kan utlignes	25 510 275	0	25 510 275
Sum midlertidige forskjeller	0	97 953 700	(97 953 700)
Utsatt skatt 31.12.19. basert på 22%	0	21 549 814	(21 549 814)

Note 15 - Skatt

	2019	2018
Ordinært resultat før skattekostnad	127 282 458	(18 065 567)
+/- Årets endring i midlertidige forskjeller	(117 735 780)	17 404 482
- Fremførbart underskudd / korreksjonsinntekt	(5 728 195)	
Årets skattegrunnlag	3 818 483	(661 085)
Betalbar inntektsskatt for selskapet basert på 22%	840 066	
Sum	840 066	
+/- Endring i utsatt skatt	21 549 814	
Skattekostnad i resultatregnskapet	22 389 880	0
Betalbar skatt i skattekostnad	840 066	
Betalbar skatt i balansen	840 066	0

8.2 REVISJONSBERETNING TCM ASSETS AS

Deloitte.

Deloitte AS
Dronning Eufemias gate 14
Postboks 221 Sentrum
NO-0103 Oslo
Norway

Tel: +47 23 27 90 00
Fax: +47 23 27 90 01
www.deloitte.no

Til generalforsamlingen i TCM Assets AS

UAVHENGIG REVISORS BERETNING

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert TCM Assets AS' årsregnskap som viser et overskudd på kr 104 892 578. Årsregnskapet består av balanse per 31. desember 2019, resultatregnskap for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noteopplysninger til årsregnskapet, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening er det medfølgende årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av selskapets finansielle stilling per 31. desember 2019, og av dets resultater for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet. Vi er uavhengige av selskapet slik det kreves i lov og forskrift, og har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Styrets ansvar for årsregnskapet

Styret (ledelsen) er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge. Ledelsen er også ansvarlig for slik internkontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til selskapets evne til fortsatt drift og opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avvirket.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i regnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, a UK private company limited by guarantee ("DTTL"), its network of member firms, and their related entities. DTTL and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL (also referred to as "Deloitte Global") does not provide services to clients. Please see www.deloitte.no for a more detailed description of DTTL and its member firms.

© Deloitte AS

Registrert i Foretaksregisteret
Medlemmer av Den norske Revisorforening
Organisasjonsnummer: 980 211 282

slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av internkontroll.

- opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets interne kontroll.
- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimater og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige.
- konkluderer vi på hensiktsmessigheten av ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen ved avleggelsen av regnskapet, basert på innhentede revisjonsbevis, og hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape tvil av betydning om selskapets evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det eksisterer vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i regnskapet, eller, dersom slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, at vi modifierer vår konklusjon om årsregnskapet. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet inntil datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at selskapet ikke fortsetter driften.
- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet representerer de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde.

Vi kommuniserer med dem som har overordnet ansvar for styring og kontroll blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og til hvilken tid revisjonsarbeidet skal utføres. Vi utveksler også informasjon om forhold av betydning som vi har avdekket i løpet av revisjonen, herunder om eventuelle svakheter av betydning i den interne kontrollen.

Uttalelse om andre lovmessige krav

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000

«Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Oslo, 2. mars 2020
Deloitte AS

Mette Herdlevær
statsautorisert revisor

9 ÅRSREGNSKAP FOND FOR CO₂-HÅNDBTERING

9.1 LEDELSESKOMMENTARER 2019

Formålet til Fond for CO₂-håndtering er å være en forutsigbar og langsiktig finansieringskilde for utvikling og demonstrasjon av teknologi for CO₂-håndtering. Fond for CO₂-håndtering hører under Olje- og energidepartementet (OED). Gassnova SF er ansvarlig for forvaltningen av midlene fra Fond for CO₂-håndtering. Fondets inntekter består av overføringer fra statsbudsjettet. Fondets kapital skal benyttes til tiltak som samsvarer med fondets formål, innenfor de føringer som OED fastsetter i oppdragsbrev og regelverk for tilskudd. Deloitte er revisor for fondet.

Årsregnskapet inneholder, i tillegg til ledelseskomentarer, oppstilling av bevilgningsrapportering med noter og oppstilling av fondsregnskap (resultat og balanse) med noter.

Fond for CO₂-håndtering startet 2019 med en beholdning i Norges Bank på kr 422 707 884. Fondet er blitt tilført kr 94 500 000 ved overføring fra OED i 2019 til CLIMIT-demo.

Beslutninger om tilskudd relatert til CLIMIT-demo tas av et programstyre som oppnevnes av Olje- og energidepartementet. I løpet av 2019 er det avholdt fem ordinære og et ekstraordinært programstyremøte hvor det totalt er bevilget kr 102 895 569 til 28 nye CLIMIT-demo prosjekter. Det er i løpet av året utbetalt kr 118 166 403 etter godkjente betalingsanmodninger fra pågående CLIMIT-demo prosjekter. I tillegg er det i 2019 utbetalt kr 19 627 844 til videreutvikling av TCM.

Fondets størrelse pr 31.12. 2019 er kr 379 413 637, hvorav kr 305 991 123 gjelder CLIMIT-demo og kr 73 422 515 gjelder videreutvikling av TCM.

Ved utgangen av året er restforpliktelser relatert til CLIMIT-demo kr 272 873 250 og kr 18 217 000 relatert til utvikling av TCM. Frie CLIMIT-demo midler til utdeling er kr 33 117 872. Tilsvarende midler for utvikling av TCM er kr 55 205 514.

Det vises ellers til regnskapsoppstilling med noter for finansiell status samt årsrapport Gassnova 2019.

Det bekreftes at årsregnskapet gir et dekkende bilde og er gitt i henhold til gjeldende bestemmelser om økonomistyring i staten.

 Morten Ruud
 Styrets leder

 Marianne Holmen
 Nestleder

 Cathrine Brekke
 Styremedlem

Porsgrunn, den 2. mars 2020

 Kjell Olav Kristiansen
 Styremedlem

 Trond Moengen
 Styremedlem

 Ståle Aakenes
 Ansattvalgt styremedlem

 Trude Sundset
 Administrerende direktør

9.2 ÅRSREGNSKAP FOND FOR CO₂-HÅNDBTERING

Oppstilling av bevilgningsrapportering Fond for CO₂-håndtering

Årsregnskap for statlige fond er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten ("bestemmelsene"). Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.6 og Finansdepartementets rundskriv R-115 av 17.12.2019, punkt 8.

Fond for CO₂-håndtering ble etablert i 2015 som en videreføring av Fond for CLIMIT. Fond for CO₂-håndtering er en formuesmasse (kapital) som er regnskapsmessig adskilt fra statens øvrige midler og der anvendelsen er bundet til et nærmere fastsatt formål med varighet utover et budsjettår. Fond har en forenklet rapportering til statsregnskapet. Betalingsformidling skal skje gjennom statens konsernkontoordning og likvidene skal oppbevares på oppgjørskonto i Norges Bank. Beholdninger på oppgjørskontoene overføres til nytt år.

Fondets regnskap for brutto inntekter og utgifter blir ført som et særregnskap utenfor statsregnskapet, se fondsregnskapet.

Oppstilling over bevilgningsrapporteringen viser hva som er rapportert i likvidrapporten fra fondet til statsregnskapet. Likvidrapporten viser fondets saldo og likvidbevegelser på fondets oppgjørskonto i Norges Bank.

Alle finansielle eiendeler og forpliktelser som fondet er oppført med i statens kapitalregnskap, vises i oppstillingens nedre del.

Gassnova SF har fullmakt til å pådra forpliktelser for Fond for CO₂-håndtering innenfor en disponibel ramme gitt i oppdragsbrevet. Budsjettert disponibel ramme for 2019 var på 212 754 000,-.

Det er utarbeidet en egen prinsippnote til fondsregnskapet.

Note A under viser hvilke tildelinger som er utbetalt over statsbudsjettet til Fond for CO₂-håndtering i 2019.

Beholdning rapportert i likvidrapport	Regnskap 2019
Inngående saldo på oppgjørskonto i Norges Bank	422 707 884
Endring i perioden	-43 294 247
Sum utgående saldo oppgjørskonto i Norges Bank	379 413 637

Beholdning rapportert i kapitalregnskapet (31.12)				
Konto	Tekst	2019	2018	Endring
64.18.03	Ordinære fond (eiendeler)	379 413 637	422 707 884	-43 294 247
81.18.06	Beholdning på konto i Norges Bank	379 413 637	422 707 884	-43 294 247

Noter til bevilgningsrapportering for Fond for CO₂-håndtering

Note A Tildelinger av midler til fondet i regnskapsåret

Kapittelnavn / Post	Post	Årets tildelinger
Kapittel 1840 CO ₂ -håndtering / Post 50 Overføring til Fond for CO ₂ -håndtering		94 500 000
Sum tildelinger		94 500 000

Oppstilling av resultat for Fond for CO₂-håndtering

	Note	2019	2018
Overføring til fondet			
Overføring fra OED til Climit -demo	1	94 500 000	90 000 000
Sum overføringer til fondet		94 500 000	90 000 000
Overføringer fra fondet			
Overføringer av midler fra Fond for CO ₂ -håndtering	2,3,4	137 794 247	109 790 655
Sum overføringer fra fondet		137 794 247	109 790 655
Periodens resultat	5	-43 294 247	-19 790 655
Disponering			
Overføring av periodens resultat til opptjent fondskapital	5	-43 294 247	-19 790 655

Oppstilling av balanse for Fond for CO₂-håndtering

	Note	31.12.2019	31.12.2018
Eiendeler			
Oppgjørskonto i Norges Bank	6	379 413 637	422 707 884
Sum eiendeler		379 413 637	422 707 884
Fondskapital			
Opptjent fondskapital	7	379 413 637	422 707 884
Sum fondskapital		379 413 637	422 707 884

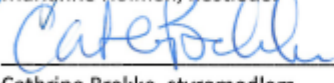
Porsgrunn, den 2. mars 2020

 _____

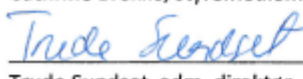
Morten Ruud, styrets leder

 _____

Marianne Holmen, nestleder

 _____

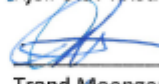
Cathrine Brekke, styremedlem

 _____

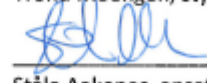
Trude Sundset, adm. direktør

 _____

Kjell Olav Kristiansen, styremedlem

 _____

Trond Moengen, styremedlem

 _____

Ståle Aakenes, ansattvalgt styremedlem

Fond for CO₂-håndtering Noter til fondsregnskap for 2019

Fondsregnskapet tilsvarer oppstillingen av virksomhetsregnskapet i årsregnskapet for statlige virksomheter. Fondets regnskap er utarbeidet etter kontantprinsippet. Dette innebærer at inntektene (overføringer til fondet) regnskapsføres når midlene innbetales på Fond for CO₂-håndterings konto i Norges Bank. Overføringer av tildelte midler regnskapsføres når overføringen utbetales fra fondets konto i Norges Bank. Resultatoppstillingen inneholder alle overføringer til og fra fondet i regnskapsåret. Periodens resultat er forskjellen mellom overføringer til fondet og overføringer fra fondet. Resultatet er overført til opptjent fondskapital i balanseoppstillingen.

Note 1 - Overføring til Fond for CO₂-håndtering

Fondet finansieres av bevilgninger over statsbudsjettet. Det er overført kr 94 500 000,- til CLIMIT-demo i 2019.

Note 2 - Overføringer fra Fond for CO₂-håndtering og gjenstående forpliktelser

Total status pr 31.12.2019

Banksaldo 31.12.2019:	379 413 637,48
Forpliktelser CLIMIT-demo pr 31.12.2019:	272 873 250,45
Forpliktelser TCM DA pr 31.12.2019:	18 217 000,00
CLIMIT-demo gjenst. midler til tildeling pr 31.12.19:	33 117 872,32
TCM DA, gjenstående midler pr 31.12.19:	55 205 514,71

Note 3 - Nærmere om overføringer fra Fond for CO₂-håndtering knyttet til Climit-demo og gjenst. forpliktelser

Spesifikasjon nedenfor viser mottakere av overføring fra CLIMIT-demo i 2019 med fremtidige forpliktelser pr 31.12.2019:

Tilskuddsmottaker: <i>(int gjeldende org. tilhørighet 2019)</i>	Tildelt:	Overført i 2019:	Overført totalt:	Tilbakeført CLIMIT i 2019:	Gjenstående forpliktelse:
Air Products AS	5 010 000	2 563 048	3 809 098	1 200 902	-
Aker Solutions AS	37 788 000	1 564 300	9 454 988	861 012	27 472 000
Bergverk AS	140 000	135 940	135 940	4 060	-
Borg CO ₂ AS	4 605 000	270 229	270 229		4 334 771
Borg Havn IKS	200 000	199 864	199 864	136	-
Brevik Engineering AS	6 449 000	194 000	194 000		6 255 000
Cauchois Consulting	520 000	277 587	458 587	61 413	-
CDI GLOBAL AS	7 583 000	-	-		7 583 000
CHRISTENSEN CCS CONSULT	560 000	-	-		560 000
Compact Carbon Capture AS	5 278 000	-	-		5 278 000
CoorsTek Membrane Sciences AS	17 200 000	4 300 000	4 300 000		12 900 000
DNV GL AS	21 171 000	1 537 654	17 749 501		3 421 499
Environgas AS	6 600 000	535 913	6 400 456	199 544	-
Equinor ASA	30 650 000	1 927 000	1 927 000	73 000	28 650 000
Equinor Energy AS	14 000 000	6 000 000	11 500 000		2 500 000
Esso Norge AS	200 000	-	-		200 000
EYDE- KLYNGEN	1 175 000	284 426	675 000		500 000
Fjell Technology Group	35 114 000	14 430 986	20 073 972		15 040 028
Fransk-Norsk handelskammer	93 000	93 000	93 000		-
Hydro Aluminium ASA	16 250 000	-	-		16 250 000
HYDROGEN MEM-TECH AS	2 457 000	-	-		2 457 000
IEA Greenhouse Gas R&D Programme	245 000	82 845	82 845		162 155
Institutt for Energiteknikk	10 252 000	1 113 000	1 571 000		8 681 000
IOM Law Advokatfirma AS	3 452 000	1 274 265	1 729 110	1 890	1 721 000
Miljøstiftelsen Bellona	200 000	200 000	200 000		-
Minox Technology AS	200 000	200 000	200 000		-

Fond for CO₂-håndtering Noter til fondsregnskap for 2019

Tilskuddsmottaker:	Tildelt:	Overført i 2019:	Overført totalt:	Tilbakeført CLIMIT i 2019:	Gjenstående forpliktelse:
Mo Industripark AS	6 395 000	644 623	644 623		5 750 377
NOAH AS	6 851 000	-	-	6 851 000	-
NORCE Norwegian Research Center AS	19 951 779	6 014 709	9 575 000	-	10 376 779
Norcem AS	4 680 800	2 488 533	2 488 533		2 192 267
Norges Geotekniske Institutt (NGI)	11 155 200	5 549 955	7 054 948		4 100 252
Norges teknisk-naturvit. universitet (NTNU)	10 866 000	-	-		10 866 000
Octio AS	2 734 000	1 146 817	2 255 085	478 915	-
Oslo Kommune, Energigj.-etaten	200 000	200 000	200 000		-
Petrell AS	4 890 000	652 970	4 890 000		-
Polyteknisk Forening	99 000	94 546	94 546	4 454	-
Preem AB	9 546 000	-	-		9 546 000
Prototech AS	20 000 000	-	-		20 000 000
PS-initierte oppdrag	2 670 000	2 144 006	2 144 006	525 994	-
Reinertsen New Energy AS	999 800	999 800	999 800		-
SINTEF AS	117 693 000	48 665 840	87 181 076	5 692 131	24 819 793
Sintef Energi AS	34 964 000	9 166 969	15 184 874		19 779 126
Standard Norge	1 518 000	403 006	906 587		611 413
Stiftelsen Norges Geotekniske institutt	8 149 990	-	-	96 200	8 053 790
Stiftelsen NORSAR	24 880 000	1 837 572	18 210 000		6 670 000
Styrhuset AS	145 000	145 000	145 000		-
TOTAL E&P NORGE AS	2 970 000	-	-		2 970 000
Universitetet i Bergen (UIB)	4 000 000	828 000	828 000		3 172 000
Zero Emissions Platform (ZEP)	50 000	-	-	50 000	-
Sum	522 800 569	118 166 403	233 826 667	16 100 651	272 873 250

Note 4 - Overføring av midler fra Fond for CO₂-håndtering

For CLIMIT-demo er det i 2019 utbetalt kr 118 166 402,80 til ulike prosjekter.

Tildeling til nye CLIMIT-demo prosjekter i 2019 var kr 102 895 569.

Det er utbetalt kr 19 627 843,75 i utbetalinger knyttet til TCM DA fra fondet i 2019.

Note 5 - Periodens resultat

Periodens resultat er på kr -43 294 246,55. Dette vises som en nedgang i bankbeholdningen i Norges Bank.

Note 6 - Bankbeholdning pr 31.12.2019

Beløpet viser innestående på Fond for CO₂-håndtering sin bankkonto pr 31.12.2019.

Note 7 - Fondskapital

	Fondskapital knyttet til CLIMIT-demo	Fondskapital knyttet til TCM	Total fondskapital
Fondskapital pr 1.1.2019	329 657 526	93 050 358	422 707 884
Årets endring i fondskapital:			
Periodens resultat	-23 666 403	-19 627 844	-43 294 247
Fondskapital pr 31.12.2019	305 991 123	73 422 515	379 413 637

9.3 REVISJONSBERETNING FOND FOR CO₂-HÅNDBTERING

Deloitte.

Deloitte AS
Dronning Eufemias gate 14
Postboks 221 Sentrum
NO-0103 Oslo
Norway

Tel: +47 23 27 90 00
Fax: +47 23 27 90 01
www.deloitte.no

Til styret i Gassnova SF

UAVHENGIG REVISORS BERETNING

Konklusjon

Vi har revidert regnskapet for Fond for CO₂-håndtering, som består av ledelseskommentarer, oppstilling av bevilgningsrapportering, balanse per 31. desember 2019 og resultatregnskap for det avsluttede regnskapsåret, og noter til regnskapet, herunder et sammendrag av viktige regnskapspolicyer.

Etter vår mening gir det medfølgende regnskapet i det alt vesentlige en dekkende fremstilling av den økonomiske stillingen til Fond for CO₂-håndtering per 31. desember 2019, og av fondets økonomiske resultat for det avsluttede regnskapsåret i samsvar med kontantprinsippet og retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er ytterligere beskrevet under «*Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av regnskapet*». Vi er uavhengige av fondet slik det kreves i lov og forskrift, og har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Presisering – Grunnlag for regnskapsavleggelse

Vi gjør oppmerksom på prinsippnotene til regnskapet, som beskriver grunnlaget for regnskapsavleggelse. Regnskapet er utarbeidet av ledelsen i Gassnova SF med utgangspunkt i retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten og er avlagt etter kontantprinsippet. Som et resultat av dette anses ikke regnskapet å være egnet for andre formål. Vår konklusjon er ikke modifisert som følge av dette.

Styre og daglig leders ansvar for regnskapet

Styret og daglig leder i Gassnova SF (ledelsen) er ansvarlig for utarbeidelsen av regnskapet og for at det gir en dekkende fremstilling i samsvar med kontantprinsippet og retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten og for slik intern kontroll som ledelsen finner nødvendig for å muliggjøre utarbeidelsen av et regnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Ledelsen er ansvarlige for å føre tilsyn med fondets finansielle rapporteringsprosess.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av regnskapet

Vårt mål med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at regnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på regnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i regnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoen, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll.
- opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av fondets interne kontroll.
- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige.

Vi kommuniserer med ledelsen blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og til hvilken tid revisjonsarbeidet skal utføres. Vi utveksler også informasjon om forhold av betydning som vi har avdekket i løpet av revisjonen, herunder om eventuelle svakheter av betydning i den interne kontrollen.

Oslo, 2. mars 2020
Deloitte AS

Mette Herdlevær
statsautorisert revisor

GASSNOVA

www.gassnova.no